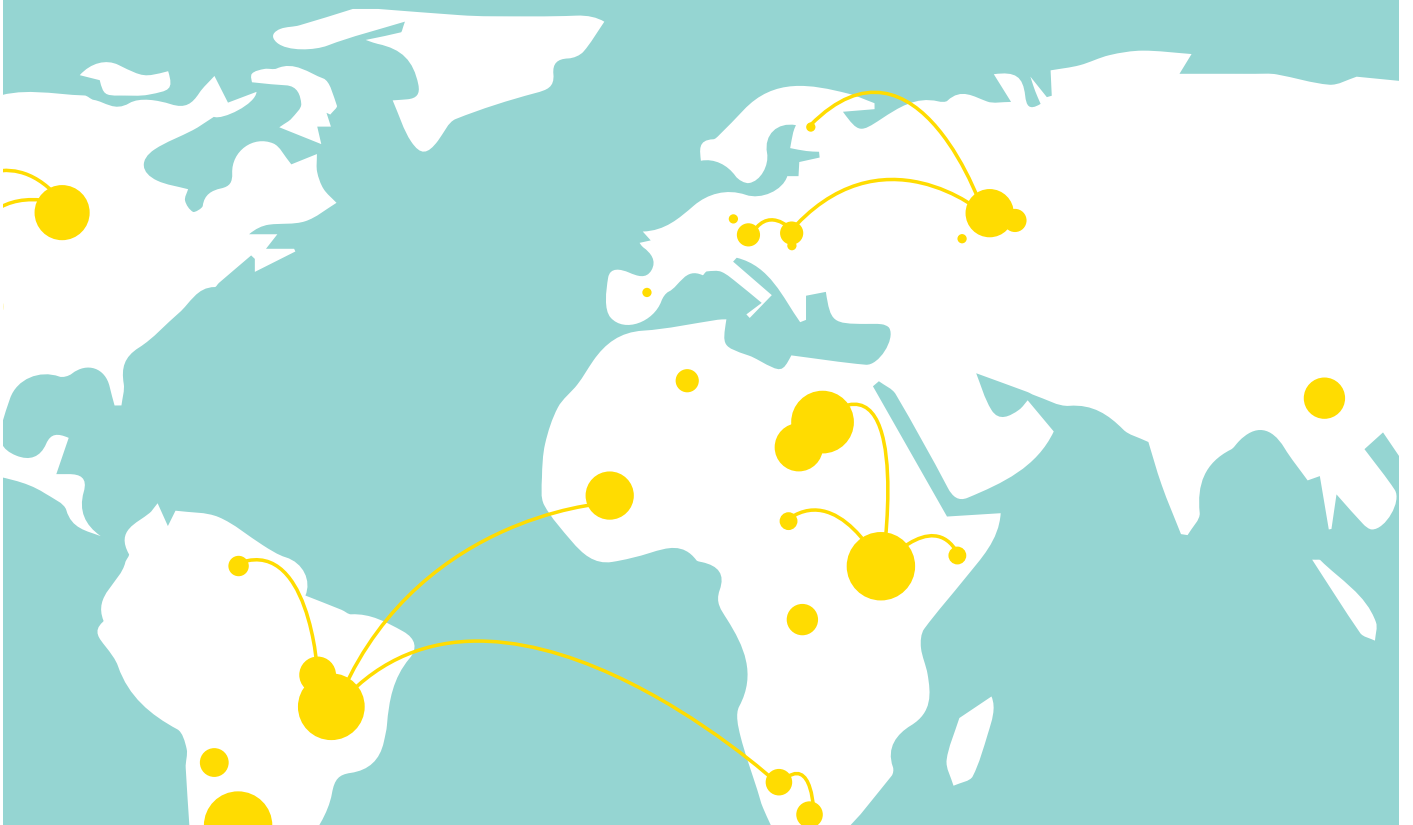

SOLIDAARISUUSTALOUS EUROOPASSA JA MAAILMALLA

**Vaihtoehtoisen talousmallin
mahdollisuudet ja haasteet**

Sisällysluettelo

Esipuhe	3
Raportista.....	3
Tutkimuksessa löydetty parhaat solidaarisuustalouuskäytännöt.....	4
Solidaarisuustalouden haasteet.....	5
I Mitä solidaarisuustalous on?	6
II SUSY-verkosto ja -tutkimus	7
Tutkimusmenetelmät.....	7
III Tutkimuksen tulokset	9
Solidaarisuustalouden määrittely.....	9
Solidaarisuustalouden keskeisimmät muodot.....	10
Solidaarisuustalouteen osallistuminen.....	11
Solidaarisuustalouuskäytäntöjen vaikutukset.....	11
Solidaarisuustalous myönteisenä tekijänä talouskriisissä.....	11
Globalisaatio pohjoisessa ja etelässä.....	12
Solidaarisuustalouuskäytäntöjen rakenteelliset heikkoudet ja haasteet.....	12
IV Pohjois- ja Keski-Euroopan solidaarisuustalouseloitteet	13
Solidaarisuustalouden konteksti.....	13
Aineiston analyysi.....	13
Vaikutukset.....	14
Kriittistä tarkastelua.....	15
Kiinnostavia huomioita.....	15
Esimerkki: Suomi ja Oma Maa.....	16
V Välimeren alueen solidaarisuustalouseloitteet	17
Solidaarisuustalouden konteksti.....	17
Aineiston analyysi.....	18
Vaikutukset.....	18
Kriittistä tarkastelua.....	19
Kiinnostavia huomioita.....	19
Esimerkki: Kreikka ja Solidarity for All.....	20
VI Itä-Euroopan solidaarisuustalouseloitteet	21
Solidaarisuustalouden konteksti.....	21
Aineiston analyysi.....	22
Vaikutukset.....	22
Kriittistä tarkastelua.....	23
Kiinnostavia huomioita.....	23
Esimerkki: Bulgaria ja Bulgarian Food Bank.....	24
VII Solidaarisuustalouseloitteet muualla maailmassa	24
Solidaarisuustalouden konteksti.....	24
Aineiston analyysi.....	25
Vaikutukset.....	26
Kriittistä tarkastelua.....	27
Kiinnostavia huomioita.....	27
Esimerkki: Malesia ja Rumah Gare.....	29
VIII Päätelmät	29
Innovatiivinen maatalous.....	29
Kestävä energia.....	30
Jätteen vähentäminen, uusiokäyttö ja kierrätys.....	31
Itsehallinnolliset yhteisöt.....	31

Hallinto ja työllisyyden laatu.....	31
Eettinen rahoitustoiminta.....	32
Innovatiivinen yhteiskunnallinen osallisuus.....	32
Verkostoituminen: alueet ja klusterit.....	32
Sukupuolten tasa-arvo.....	33
Paikalliset markkinat.....	33
Perinteiden ja kulttuurien säilyttäminen.....	33
Lähtulevaisuuden haasteet.....	34
Solidaarisuustalous ja yhteinen visio.....	35

Solidaarisuustalous Euroopassa ja maailmalla – vaihtoehtoisen talousmallin mahdollisuudet ja haasteet

Esipuhe

Viimeisimpien arvioiden mukaan noin 767 miljoonaa ihmistä elää kansainvälisen köyhyysrajan alapuolella, eli 1,9 dollarilla päivässä. 197,1 miljoonaa ihmistä on työttömänä, 400 miljoonalla ei ole perustason terveystalveta ja 67,4 miljoonaa lasta on poissa koulusta.

Globaalin etelän ja pohjoisen välinen kuilu jatkaa kasvuaan, ja samalla erot rikkaiden ja köyhien välillä kasvavat myös Euroopassa. Eurooppalaisista 9,6 prosenttia kärsii vakavasta materiaalisesta köyhyydestä.¹

Globaali epätasa-arvo on johtanut demokratian rappeutumiseen. Sokea talouskasvun painottaminen puolestaan uhkaa ympäristöä, verottaa luonnonvaroja ja kiihdyttää ilmastonmuutosta.

Maailmanlaajuiset taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ympäristöön liittyvät kriisit ovat synnyttäneet uudelleen kiinnostuksen vaihtoehtoihin tuotanto-, jakelu- ja kulutustapoihin, joilla voi olla tärkeä rooli muutoksessa kohti ekologisempaa maailmaa. Niin sanottu solidaarisuustalous on kasvava ilmiö, jossa on mukana muun muassa osuuskuntia, yhdistyksiä, säätiöitä ja yhteiskunnallisia yrityksiä. Niiden juuret ovat usein paikallisissa yhteisöissä, ne soveltavat visioissaan ja toiminnassaan solidaarisuuden periaatteita, ja niiden tavoitteena on inhimillisten tarpeiden tyydyttäminen, ihmisistä ja luonnosta välittävien elämäntapojen, yhteisomistuksen ja sosiaalisten innovaatioiden edistäminen sekä epätasa-arvon vähentäminen.

Solidaarisuustaloudelle on keskeistä:

- * Ihmisten ja planeetan asettaminen keskiöön
- * Työ, arvokkuus ja itsehallinto
- * Demokratia, ihmisoikeudet ja osallistuminen
- * Sukupuolten tasa-arvo
- * Solidaarisuus, yhteiskunnallinen osallisuus ja sosiaalisen pääoman edistäminen
- * Paikalliset ja yhteisölliset juuret
- * Globaali visio
- * Hyvä sietokyky
- * Ympäristön ja biodiversiteetin suojelu, myönteinen suhde luontoon tuotanto- ja jakeluketjussa
- * Yhteishyödykkeiden (vesi, ilma, maisema, energia, ruoka, tieto ja kulttuuriperintö) suvereniteetti

Raportista

Tässä raportissa esitellään kansainvälisen SUSY-hankkeen (Sustainable and Solidarity Economy, kestävä ja solidaarinen talous) solidaarisuustaloutta käsittelevän tutkimuksen tuloksia.

SUSY on kolmivuotinen järjestöjen globaalikasvatushanke, jota johtaa italialainen COSPE-kansalaisjärjestö kumppaneinaan 23:sta Euroopan maasta tulevat järjestöt. Mukana ovat:

---

¹ Maailmanpankki, ILO, WHO, UNESCO, Inequality Watch

voidaan pienentää hiilijalanjälkeä, säästää luonnonvaroja, pienentää kaatopaikkoja sekä säästää rahaa ja energiaa. Tärkein keino jätteen vähentämisessä on olla tuottamatta sitä ylipäätään. Tähän on pureuduttu etenkin kiertotaloudessa, jossa pyritään hyödyntämään kaikki resurssit niin, että käytetään jo olemassa olevia, ei hankita uusia eikä heitetä niitä pois.

* **Uusiutuva energia:** Vähähiiliseen energiaan siirtyminen on keskeinen osa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä. Tämä lähestymistapa on mukana myös kestävä kehityksen tavoitteissa. Solidaarisuustalouden toimijat ovat kokeilleet energian omistuksessa ja hallinnassa esimerkiksi keskitettyä lähestymistapaa, jotta kansalaiset voivat kontrolloida paremmin energiankäyttöään.

* **Uudenlaiset yritykset ja itsehallinto:** Monissa solidaarisuustalouslyrityksissä työntekijät ovat ostaneet osuuden työpaikastaan ja osallistuvat yrityksen pyörittämiseen. Näin voidaan pelastaa tai luoda uusia työpaikkoja sekä rakentaa vuorovaikutusta alueiden ja yhteisöjen välillä.

* **Eettinen rahoitustoiminta:** Solidaarisuustalouteen kuuluu vaihtoehtoisia rahoitusmalleja, jotka tarttuvat yhteisöjen tarpeisiin osallistavammin kuin perinteinen malli. Esimerkiksi eettiset pankit voivat kanavoida säästöjä ja investointeja yhteiskunnallis-taloudelliseen toimintaan, jolla on sosiaaliset, ympäristölliset ja kulttuuriset tavoitteet. Sosiaaliset lainanantajat puolestaan rahoittavat osuuskuntia ja solidaarisuusprojekteja ympäri maailman.

* **Vastuullinen turismi:** Sosiaalinen turismi toimii sosiaalisen ja taloudellisen oikeudenmukaisuuden periaattein ympäristöä ja kulttuuria kunnioittaen. Se tunnustaa etenkin paikallisten yhteisöjen keskeisen roolin matkailussa.

* **Reilu kauppa:** Reilu kauppa on vaihtoehtoinen lähestymistapa perinteiselle kaupalle. Sen tarkoituksena on edistää solidaarisuutta ja kestävyyttä globaalissa etelässä. Nykyisin siinä on myös paikallinen ulottuvuus.

* **Tuottaja-kuluttaja-aloitteet:** Ruokajätteen määrä ja ruuan alkuperä kiinnostavat ihmisiä yhä enemmän. Tämän vuoksi monet valitsevat hankintoja tehdessään suuremman suhteen tuottajiin. Solidaarisuustalouden aloitteiden avulla kuluttajat voivat esimerkiksi ostaa tuotteita viljelijöiden toreilta tai pientuottajien kaupoista. Näin yhdistetään tuotanto ja kulutus kestäväällä tavalla.

Solidaarisuustalouden haasteet

* **Verkostojen puute:** 55:stä tutkimuksessa käsitellystä ja hyväksi käytännöksi valitusta solidaarisuustaloushankkeesta 41 on yksittäisiä aloitteita. Vain muutama on mukana jonkinlaisessa verkostossa. Suurempi yhteistyö aloitteiden välillä voisi helpottaa solidaarisuustalouden levittämistä ja kokemusten vaihtamista sekä parantaa toiminnan kestävyttä.

* **Puutteelliset viestintä- ja vaikuttamisstrategiat:** Suuri yleisö ei juuri tunne solidaarisuustalouden vaikutuksia, sillä valtamedia jättää sen huomiotta eikä kampanjointia juuri ole. Myöskään julkinen hallinto ei useinkaan tarjoa asianmukaista tukea aloitteille.

* **Oikeudellisten ja poliittisten kehysten puute:** Erilaiset normit voisivat säännellä tai edistää solidaarisuustaloutta, mutta niitä on vain vähän. Vain muutamassa maassa on solidaarisuustaloutta koskeva laki, ja yli puolet solidaarisuustalouden edustajista ei viitannut tutkimuksessa lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin omalla alueellaan. Oikeudellinen kehikko voisi kuitenkin kannustaa luomaan uusia solidaarisuustalousohjelmoita sekä tukea ja vahvistaa jo olemassa olevia toimijoita.

I Mitä solidaarisuustalous on?

Maailman merkittävimmän solidaarisuustalousverkoston, RIPESSin, mukaan ”solidaarisuustalous² on liike, joka pyrkii muuttamaan koko yhteiskunnallisen ja taloudellisen järjestelmän. Se tuo esiin erilaisen, solidaarisuustalouden periaatteita vaalivan kehitysparadigman. Solidaarisuustalous on vastavuoroisuuden ja solidaarisuuden dynamiikkaa, joka yhdistää yksilölliset intressit kollektiivisiin.”

Yhden perustajansa, Luis Razeton, mukaan ”solidaarisuustalouden pääperiaate on, että määrällisesti ja laadullisesti korkeatasoisen solidaarisuuden käyttöönotto taloudellisessa toiminnassa, organisaatioissa ja instituutioissa, mukaan lukien yrityksissä, markkinoilla ja julkisessa politiikassa, lisää mikro- ja makrotaloudellista tehokkuutta ja luo joukon sosiaalisia ja kulttuurisia hyötyjä, jotka vaikuttavat koko yhteiskunnan kehitykseen”.³

”Solidaarisuustalous-termillä viitataan yhä useammin laajaan ryhmään organisaatioita, jotka eroavat perinteisistä voittoa tuottavista yrityksistä, yrittäjyydestä ja epämuodollisesta taloudesta kahden ydinpiirteen perusteella. Ensinnäkin niillä on selkeitä taloudellisia JA yhteiskunnallisia (sekä usein myös ympäristöön liittyviä) tavoitteita. Toiseksi niihin liittyy monenlaisia yhteistoiminnallisia ja solidaarisia suhteita. Niihin kuuluu esimerkiksi osuuskuntia, lainajärjestöjä, tulonluontijärjestöjä, naisten vertaistukiryhmiä, yhteisömetsätoimijoita ja muita organisaatioita, epämuodollisen sektorin työntekijöiden yhdistyksiä, yhteiskunnallisia yrityksiä sekä reilun kaupan järjestöjä ja verkostoja.”⁴

Ilmiön laajenemisesta on olemassa selvästi havaittavia merkkejä. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n vuonna 2011 ilmestyneessä raportissa todetaan: ”Solidaarisuustalous näyttää olevan siirtymässä periferia-, projekti- ja yhteisötason asemasta ja muuttumassa merkittävämmäksi ilmiöksi makroekonomisilla, kaupallisilla ja sosiaalis-taloudellisilla indikaattoreilla mitattuna:

- Euroopassa kaikista yrityksistä noin kymmenen prosenttia, eli noin kaksi miljoonaa, on solidaarisuustalousorganisaatioita.
- Intiassa yli 30 miljoonaa ihmistä (pääosin naisia) on järjestäytynyt yli 2,2 miljoonaan vertaistukiryhmään. Maan suurimmalla elintarvikeyrityksellä, osuuskuntatoimija Amulilla, on 3,1 miljoonaa tuottajajäsentä ja 2,5 miljardin dollarin vuositulot.
- Nepalissa viisi miljoonaa metsien käyttäjää muodostaa maan suurimman kansalaisjärjestön.
- Maailman Reilun kaupan markkinat ovat kasvaneet 4,9 miljardiin euroon. Mukana on noin 1,2 miljoonaa työntekijää ja viljelijää, jotka tuottavat sertifioituja tuotteita.
- keskinäistoimijat tuottavat terveys- ja sosiaaliturvapäalveluita 170 miljoonalle ihmiselle ympäri maailman.”⁵

EU:n muistiossa ”A decent life for all”⁶ (Hyvä elämä kaikille) todetaan, että ”vaikka suurin osa maailman BKT:stä tulee kehittyneistä ja kehittyvistä talouksista, jälkimmäisistä on nyt tullut avaintekijöitä globaalin kasvun kannalta, ja niillä on jo merkittävä vaikutus maailmantalouteen. Trendit viittaavat siihen, että tasapainon voi odottaa yhä muuttuvan: vuoteen 2025 mennessä globaali talouskasvu syntyy todennäköisesti pääosin kehittyvissä talouksissa. Odotettavissa on, että globaalista kasvusta yli puolet tulee kuudesta maasta.”

2 RIPESS käyttää termiä SSE, social and solidarity economy. Tässä raportissa se on suomennettu solidaarisuustaloudeksi. Termi solidarity economy puolestaan käännetään termiksi solidaarinen talous.

3 <http://www.luisrazeto.net/content/what-solidarity-economics>

4 <http://www.unrisd.org/80256B3C005BE6B5/search/B880F260D1BE1FB5C1257B5E002F6F65?OpenDocument&cntxt=95F2A&cookieLang=fr#top>

5 http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---coop/documents/instructionalmaterial/wcms_166301.pdf

6 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-143_en.htm

Sama dokumentti kuitenkin korostaa myös, että ”samaa aikaan epätasa-arvoisuudet maiden sisällä ovat kasvaneet useimmilla maailman alueilla. Suurin osa köyhistä elää nyt keskitulotason maissa nopeasta kasvusta huolimatta. Tällaisissa maissa yksi suurimmista haasteista näyttää olevan köyhyyden poistaminen. Pitkäaikaiset ennusteet kuitenkin viittaavat siihen, että vuoteen 2050 mennessä köyhyys saattaa jälleen keskittyä köyhimpiin ja hauraimpiin valtioihin.”

”Solidaarisuustalousprosessin tavoitteita:

- * Kollektiivinen itseorganisoituminen (inhimillisen ja ei-inhimillisen) elämän ylläpitämiseksi
- * Taloudellisten ja yhteiskunnallisten yritysten demokraattinen johtaminen
- * Itsehallinnolliset yritykset
- * Työntekijöiden omistajuus ja yhteisomistus
- * Osallistava kansalaistoiminta ja yhteiskunnallinen toiminta
- * Jatkuva koulutus ja oppiminen kehityksen aikaansaamiseksi
- * Yhteiskunnallinen muutos, joka keskittyy ihmisen ja ympäristön tarpeisiin”⁷

”Solidaarisuustalousprosessista voi tulla keskeinen keino, jonka avulla yhteiskunta ja luonto voivat ylläpitää itseään. Valtio ja markkinat voidaan potentiaalisesti alistaa solidaarisuustalouden logiikalle. Tämä on oleellinen visio aktivismin, solidaarisuustalouden rakentamisen ja muun toiminnan kannalta.”⁸

SUSY-tutkimus analysoi globaaleja keskinäisiä riippuvuussuhteita monista näkökulmista. Se havainnollistaa, miten äärimmäinen köyhyys ja huono ympäristönhallinta voivat johtua Euroopan politiikan huonosta tai väärästä toteuttamisesta ja miten eurooppalaisten käyttäytyminen voi vaikuttaa tähän suoraan tai epäsuorasti. Eurooppalaisille voidaan esitellä solidaarisuustalouden kaltainen myönteinen malli, jota voidaan soveltaa sekä globaalissa etelässä että Euroopassa. Sen avulla kansalaiset voivat muuttaa toimintaansa, vaikuttaa köyhyyden poistamiseen ja kestävään kehitykseen. Erityistä huomiota kiinnitetään tarpeeseen edistää kansalaisten ymmärrystä globaaleista yhteishyödykkeistä ja haasteista.

II SUSY-verkosto ja -tutkimus

Tutkimusmenetelmät

SUSY-hankkeen (virallinen nimi: Social and Solidarity Economy as Development Approach for Sustainability in EYD 2015 and beyond – Solidaarisuustalous kestävä kehityksen lähestymistapana kehitysyhteistyön eurooppalaisena teemavuonna 2015 ja sen jälkeen) tarkoituksena on lisätä kehitys- ja solidaarisuustaloustalouksien osaamista globaalissa köyhyyden vastaisessa taistelussa sekä edistää kestävä elämäntapaa. Hanketta tukee Euroopan unioni, ja sitä toteutetaan 55 alueella (46 Euroopassa ja 9 muualla).

Yksi hankkeen työkaluista on ollut tutkimustoiminta, jonka ansiosta on voitu analysoida merkittäviä solidaarisuustalousoitteita edellä mainituilla alueilla. Ne edistävät vaihtoehtoiseen kehitysmalliin tähtääviä innovaatioita.

Tutkimuksessa:

- valaistetaan eri käytäntöjä ja niiden konteksteihin liittyviä erityispiirteitä

7 <http://womin.org.za/images/the-alternatives/solidarity-economy-and-the-commons/Rosa%20Luxemburg%20Foundation%20-%20Conference%20Beyond%20the%20Social%20Economy%20-%20Report.pdf>

8 <http://www.populareducation.co.za/sites/default/files/COPAC%20G4.pdf>

* kartoitettiin yli 1 100 käytäntöä

* tehtiin yli 550 haastattelua, mukana järjestöjen verkostoja, alueita ja solidaarisuustalousaloitteita, instituutioita, paikallisviranomaisia, kansanedustajia, yhteisöjärjestöjä ja vapaaehtoisia

* oli mukana yli sata paikallisviranomaisten edustajaa

* tuotettiin 55 videota merkittävistä käytännöistä

Tutkimus on tehty perusteellisen analyysin ja yhteisen nelivaiheisen menetelmän avulla:

1. Jokaiselta alueelta kartoitettiin ainakin 20 toimijaa.
2. Eri sektoreilta (aktivistit, vapaaehtoiset, järjestötoimijat, kuluttajat, paikalliset tai kansalliset viranomaiset, yliopistot jne.) tunnistettiin viisi avaintoimijaa, joita haastateltiin kontekstianalyysejä ja hyvien käytäntöjen valintaa varten.
3. Hyvien käytäntöjen valinnan jälkeen tehtiin viisi lisähaastattelua käytännöissä mukana olevien toimijoiden kanssa. Näin syvennettiin valitun kokemuksen osuutta tutkimuksessa.
4. Lopputuloksena on raportti, joka sisältää syvällisen analyysin solidaarisuustalouden hyvistä käytännöistä.

III Tutkimuksen tulokset

Solidaarisuustalouden määrittely

Tutkijat törmäsivät tutkituilla 55 alueella erilaisiin solidaarisuustalouden määritelmiin, jotka eivät aina viitanneet samantyyppisiin käytäntöihin. Useimmissa tapauksissa ymmärrettiin käsite *solidaarinen talous* (solidarity economy), jota Euroopassa käytetään myös virallisissa dokumenteissa, samoin käsite *sosiaalinen talous* tai *yhteisötalous* (social economy) sekä *osuuskuntatalous* (cooperative economy). Useilla sellaisilla alueilla, joilla solidaarisuustalous on määritelty lainsäädännöllisesti tai institutionaalisesti, suosittiin kaikenlaiset aloitteet kattavaa laajaa määritelmää sen sijaan, että olisi tyydytty tarkempaan määritelmään, jota ei olisi välttämättä ymmärretty oikein paikallisesti.

Yleisesti hyväksytyin määritelmä oli *sosiaalinen talous*. Sitä luonnehtivat parhaiten Pohjois- ja Itä-Euroopan maiden käytännöt; näissä maissa myös oikeudellista sääntelyä on ollut pidempään. *Solidaarisuustalous*-käsite puolestaan on selkeimmin läsnä joissakin Välimeren alueen maissa, etenkin Ranskassa, Italiassa ja Espanjassa.

Siinä, missä Euroopassa on keskitytty solidaarisuustalouden järjestäytyneiden muotojen luomiseen, Latinalaisessa Amerikassa taas on keskitytty enemmän erilaisten toimijoiden mukaan ottamiseen talouteen. Niinpä solidaarinen talous nähdään tällä alueella vaihtoehtoisena talouden muotona, joka liittyy sekä teoriassa että käytännössä voimakkaasti taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen.

Kaikki tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa analysoidut solidaarisuustalousoikeudet sekä erityisiksi hyväiksi käytännöiksi valitut voidaan luokitella yhteen RIPESS:n solidaarisuustalousoikeusmääritelmän kolmesta pääsektorista:

A. **Sosiaalinen (tai yhteisöllinen) talous (social economy)**. Sosiaalinen talous nähdään yleensä kolmantena sektorina, joka täydentää ensimmäistä (yksityistä) ja toista (julkista) sektoria. Kolmanteen sektoriin kuuluvat esimerkiksi osuuskunnat, keskinäistoimijat, yhdistykset ja säätiöt. Ne ovat

järjestäytyneet kollektiivisesti, ja niillä on sosiaalisia tavoitteita, jotka asetetaan voittojen tai osingonjaon edelle. Jotkut näkevät sen kapitalismin ”kolmantena elementtinä”, jotkut ponnahtauslautana kohti talousjärjestelmän perustavanlaatuisempaa muutosta.

B. Solidaarinen talous (solidarity economy). Solidaarinen talous yrittää muuttaa koko uusliberalistisen kapitalistisen järjestelmän järjestelmäksi, joka asettaisi etusijalle ihmisten ja planeetan hyvinvoinnin. Se on vaihtoehtoinen talousjärjestelmä, joka sisältää sekä yksityisen, julkisen että kolmannen sektorin. Se eroaa muista liikkeistä siten, että se on lähestymistavaltaan moniarvoinen ja välttelee jäykkiä suunnitelmia ja uskoa vain yhteen oikeaan tapaan.

C. Yhteiskunnallinen (tai sosiaalinen) yritys (social enterprise). Ison-Britannian, Yhdysvaltain, Euroopan ja Kanadan yhteiskunnallisilla yrityksillä on seuraavia yhteisiä piirteitä:

- 1) yritys palvelee yhteiskunnallista tavoitetta, kuten köyhyyden tai syrjäytymisen vastaista taistelua
- 2) tulot saadaan pääosin tavaroiden ja palveluiden myynnistä
- 3) voitot sijoitetaan uudelleen yhteiskunnalliseen tehtävään

Yhteiskunnallisen yrityksen määritelmät eroavat toisistaan omistajuuden ja kontrollin suhteen. Osakkeenomistajamallissa valta on omistajilla, sidosryhmämallissa valta taas on niillä, joilla on jonkinlainen intressi yrityksessä: esimerkiksi työntekijöillä, yhteisöllä, hyödynsaajilla tai voittoa tuottamattomalla organisaatiolla.

Solidaarisuustalouden keskeisimmät muodot

Tutkimuksessa käsitellään 55:tä solidaarisuustalouk käytäntöä, jotka sijoittuvat erilaisille sektoreille. Tärkeimpiä viitesektoreita ovat maatalouden ja luomutuotannon tuotantoketju, reilu kauppa, kriittinen kulutus, eettinen rahoitustoiminta, vastuullinen turismi, uusiokäyttö ja kierrätys, uusiutuva energia, ympäristöystävällinen käsityötoiminta, paikalliset hyvinvointipalvelut, ei-rahalliset vaihdantajärjestelmät, vaihtoehtoiset viestintäpalvelut sekä ilmaiset ohjelmistot. Monet solidaarisuustalousohjelmat kuitenkin sijoittuvat usealle eri sektoreille, eikä sektorijaottelu sovi niistä kaikkiin.

Kun tarkastellaan taloudellisia ja yhteiskunnallisia sektoreita, 34 kaikista tutkituista käytännöistä sijoittuu maatalous- ja ruuantuotantosektoreille. Niihin kuuluu esimerkiksi pienimuotoista ruuan käsittelyä, jakelua sekä luomuviljelyä. Seuraavaksi yleisimpiä ovat reilun kaupan (16 käytäntöä), kriittisen kulutuksen (15), kestävien elämäntapojen (14), uusiokäytön ja -jakelun sekä kierrätyksen sektoreilla toimivat aloitteet (11), joista kaikki painottavat etenkin ympäristön kestävyyttä.

Hankkeista 42 prosenttia liittyy kauppaan ja palveluihin, 29 prosenttia tuotantoon ja käsittelyyn, 17 prosenttia kulutukseen ja 12 prosenttia jakeluun.

Solidaarisuustalouden toimijat ovat juridiselta muodoltaan yleisimmin osuuskuntia (15 kappaletta) tai yhdistyksiä, järjestöjä ja säätiöitä (13). Erilaisia alueita tai verkostoja oli 10, yhteiskunnallisia yrityksiä 9 ja yksityisyhtiä 5. Epämuodollisia ryhmiä oli kaksi.

Solidaarisuustalouteen osallistuminen

Osallistuminen solidaarisuustalouk käytäntöihin on tärkeä keino mitata solidaarisuustalouden tehokkuutta. Osallistumisen laskeminen ei ole yksinkertaista, mutta tutkimuksen mukaan 55 tutkitussa käytännössä oli mukana yhteensä yli 13 000 ihmistä eri tavoin. Solidaarisuustalousohjelmat työllistivät yli 1 500 ihmistä suoraan tai epäsuorasti. Lukuja arvioitaessa on otettava kuitenkin huomioon, että eri hankkeiden vaikutukset ympäristöönsä voivat olla hyvin erilaisia ja osallistumismääriin vaikuttaa esimerkiksi se, toimiiko

hanke kaupunkialueella vai maaseudulla. Monilla aloitteilla oli joka tapauksessa mahdollisuus laajentua.

55 hankkeessa saatiin tai käytettiin rahaa arviolta yhteensä 90 miljoonaa euroa, mutta käytäntöjen välillä oli suuria eroja. Hankkeiden keskimääräinen liikevaihto oli noin 300 000 euroa.

Solidaarisuustalouskäytäntöjen vaikutukset

Tutkimuksessa analysoiduilla solidaarisuustalouskäytännöillä oli hyvin samanlaiset tavoitteet: vaikuttaa julkiseen politiikkaan, edistää toimijoiden välistä yhteistyötä, ylläpitää resurssien asianmukaista käyttöä ja suojella ja kunnioittaa ympäristöä. Ne korostavat yhteistyötä, vastavuoroisuutta, vastuullisuutta, läheisyysperiaatetta, kestävyyttä sekä energia- ja ympäristöyhteensopivuutta.

Etenkin sosiaaliselle ja ympäristölliselle ulottuvuudelle annettiin suuri painoarvo, samoin itsehallinnollisuudelle, osallistumiselle ja verkostoitumiselle. Heikoimmin käytännöt menestyivät viestinnässä ja vaikuttamistyössä.

Solidaarisuustalous myönteisenä tekijänä talouskriisissä

Tutkimuksessa havaittiin, että monet solidaarisuustalouskäytännöt puuttuvat tärkeällä tavalla globaalin talouskriisin aiheuttamiin ongelmiin. Tutkitut käytännöt ovat kuitenkin usein pienikokoisia, joten niitä ei voi pitää merkittävänä tekijänä kriisin koko ratkaisun kannalta.

Solidaarisuustalouden arvot ovat selvässä ristiriidassa säästötoimista seuranneiden toimenpiteiden kanssa. Solidaarisuustaloudella onkin kokoaan tärkeämpi rooli, jolla se voi torjua globaalia talous-, rahoitus- ja ympäristökriisiä. Hallitusten talouspolitiikasta riippumatta monissa maissa on alettu edistää sosiaalisen talouden ja solidaarisuuden periaatteisiin perustuvia aloitteita. Ne voivat lyhyellä aikavälillä tukea väestöä, joka kärsii kriisin kielteisistä vaikutuksista. Tämä potentiaali on kaikilla tutkituilla solidaarisuustalouskäytännöillä.

Esimerkiksi Itävallassa, Suomessa, Irlannissa ja Saksassa on kumppanusmaatalouden malleja, jotka osoittavat, että on mahdollista parantaa sekä ihmisten tuloja että elämänlaatua pienillä paikallistason ratkaisulla. Välimeren alueella puolestaan esimerkiksi luomuviljely, kuluttajien solidaarisuusryhmät, uusiutuvan energian tuotanto, osuuskunnat ja reilu kauppa ovat lisääntymässä, joskin vähemmän kuin aiemmin. Ne eivät ole immuuneja talouskriisille, mutta ne ovat elinvoimaisempia.

Verkostoitumisen ja yhteistoiminnan avulla kriisistä voikin tulla todellinen mahdollisuus saada ihmiset mukaan luomaan erilaista taloutta, joka vastaa yksilöiden ja yhteisöjen tarpeisiin, ei äärimmäiseen voitontavoitteluun.

Esimerkiksi Kreikassa kriisin ”lapsi” on Solidarity for all -järjestö, joka koordinoi solidaarisuusaloitteita aina sosiaalisista klinikoista ja apteekeista yhteisökeittäihin ja ruuanjakeluun. EU:n alueella solidaarisuustalousyritysten työntekijöiden määrä taas on lisääntynyt vuosien 2002–2003 noin 11 miljoonasta 15 miljoonaan, mikä tarkoittaa noin 6,5:tä prosenttia EU:n työväestöstä. Luku ei sisällä epämuodollisia ja sekalaisia solidaarisuustalouskäytäntöjä, kuten esimerkiksi vaihtokauppaa tai aikapankkeja. Kumppanusmaatalousryhmät sekä kuluttajien ja tuottajien solidaarisuusryhmät puolestaan ovat moninkertaistuneet muutamasta sadasta aloitteesta 1990-luvun lopulla kymmeneen tuhansiin vuonna 2015.

Talouskriisin lisäksi solidaarisuustalous voi auttaa ratkomaan myös Eurooppaan saapuvien siirtolaisten ongelmia. Esimerkiksi Sloveniassa on solidaarisuustalousaloite Skuhna, yhteiskunnallisen yrityksen innovatiivinen hanke, jossa on mukana siirtolaisia ja pakolaisia. Bulgariassa puolestaan ruokapankkisäätiöllä

on tärkeä rooli siirtolaisten ja pakolaisten tukemisessa.

Globalisaatio pohjoisessa ja etelässä

Tutkittujen alueiden solidaarisuustalousaloitteilla ei ole paljoakaan kansainvälistä yhteistyötä, mutta parhailla aloitteilla on usein hyvin läheiset suhteet globaalin etelän kanssa. Tutkimuksen solidaarisuustalousaloitteista Pohjois- ja Keski-Euroopassa havaittiin kahdeksan käytäntöä, joilla on vahva intressi kansainväliseen yhteistyöhön. Muilla alueilla yhteistyö on vähäisempää: Välimeren alueella ja muualla maailmassa on kummassakin kolme aloitetta, Itä-Euroopassa vielä vähemmän. Monesti yhteistyö liittyy reiluun kauppaan ja sen alla globaalikasvatukseen sekä eettiseen kulutukseen. Lisäksi joissakin maissa on kansainväliseksi kehitysyhteistyöksi luokiteltavia aloitteita.

Solidaarisuustaloustäytäntöjen rakenteelliset heikkoudet ja haasteet

Solidaarisuustaloustäytäntöissä havaittiin myös puutteita, jotka estävät tai hidastavat niiden kehittymistä ja leviämistä. Yksi kompastuskivi on viestintä- ja vaikuttamistyö. Esimerkiksi Pohjois-Euroopan alueella yleisö on saanut vain vähän tietoa sosiaalisen talouden mahdollisuuksista. Se johtuu pitkälti siitä, että media ei ole ottanut asiaa käsittelynsä eikä kampanjointi ole ollut riittävän vaikuttavaa. Yhteiskunnalliset yritykset joutuvat ponnistelemaan pysyäkseen markkinoilla, eikä julkinen hallinto tue riittävästi erilaisia koulutus- ja tiedostustoimia.

Viestintä- ja vaikuttamistyötä pitäisikin kehittää, jotta solidaarisuustalous todella voisi muuttaa taloutta. Tätä varten tarvitaan vuorovaikutusta paikallisten viranomaisten, yliopistojen, pienten ja keskisuurten yritysten, julkisten organisaatioiden sekä solidaarisuusaloitteiden välillä.

Toinen tutkijoiden usein mainitsema asia liittyy solidaarisuustalouteen ja taloudellisiin strategioihin. Kaikki solidaarisuustalouden toimet tarvitsevat jotain tukea julkisilta viranomaisilta. Viranomaisten kanssa toimimisessa on kuitenkin riskinsä. Joskus rahoitukseen tai kannusteisiin liittyy rajoituksia tai liian byrokraattista kontrollia, ja viranomaiset myös saattavat uskoa järjestöille tehtäviä, joita julkisen vallan pitäisi hoitaa.

Tutkimuksesta nousee esiin myös ehdotus luoda solidaarisuustaloudelle sääntelyjärjestelmä. Se huomioisi olemassa olevat ja potentiaaliset toiminnot. Toimenpiteet voisivat yhdistää Euroopan maat maihin, jotka yrittävät yhä löytää omaa kestävänsä kehityksen strategiaansa.

Heikkouksia on myös globaalin pohjoisen ja etelän suhteissa. Vaikka kansainvälinen yhteistyö on varsin kehittynyttä monissa maissa, solidaarisuustaloudessa todellista kumppanuutta pohjoisen ja etelän välillä on vain vähän.

Myös verkostoitumisessa on parannettavaa. 55 käytännöstä kerätyt tiedot osoittavat että 41 on yksittäisiä aloitteita ja vain muutama on osa verkostoja tai muita vuorovaikutusmuotoja. Vaikka omavaraisuus ja keskittyminen omaan tehtävään ovat myönteisiä tekijöitä, verkostoihin osallistuminen voisi olla hyödyllistä solidaarisuustalouden leviämisen sekä kokemusten vaihdon ja yhteistyön kannalta. Suuremmat koordinoitiryhmät voisivat myös toimia kokonaisten solidaarisuustalouden sektorien edustajina julkisten toimijoiden ja hallitusten keskuudessa.

IV Pohjois- ja Keski-Euroopan solidaarisuustalousaloitteet

4 aluetta Isossa-Britanniassa: Koillis-Britannia, Luoteis-Britannia, Kaakkois-Britannia ja Suur-Lontoo; 4 aluetta Saksassa: Nordrhein-Westfalen, Baijeri, Berliini ja Hampuri; 2 aluetta Itävallassa: itä (Wien) ja länsi (Salzburg); 3 aluetta Puolassa: luode, keskinen ja eteläinen alue; 1 alue Latviassa, 1 Irlannissa, 1 Suomessa, 1 Belgiassa ja 1 Virossa

Solidaarisuustalouden konteksti

Solidaarisen talouden sektoria ei ole vielä määritelty selkeästi Pohjois- ja Keski-Euroopassa. Esimerkiksi Isonsa-Britanniassa käytetään solidaarisuustalouden sijasta sosiaalisen talouden, paikallisen talouden, osuuskuntien ja yhteiskunnallisen yrityksen kaltaisia termejä. Niihin kuuluu monenlaisia toimijoita, kuten osuuskuntia ja yhteiskunnallisia yrityksiä, ja niillä on rikas historia. Viime vuosina julkisten palveluiden yksityistäminen ja ulkoistaminen on suonut niille mahdollisuuden tarjota vaihtoehdon perinteisille voittoa tuottaville yrityksille. Niille onkin ulkoistettu palveluita.

Myös Suomessa, jossa vapaaehtoistyöllä on pitkät perinteet, on ollut uusia aloitteita, joita voi kuvata solidaarisuustaloustoiminnaksi. Jakamistalouden ja kiertotalouden kaltaiset käsitteet ovat kuitenkin tässä kontekstissa ymmärrettävämpiä, ja ne ovat tunnetumpia myös suuren yleisön keskuudessa. Valtio myös tukee kolmannen sektorin toimintaa. Toisaalta julkinen sektori on heikentynyt, mikä voi luoda uusia mahdollisuuksia solidaarisuustaloudelle. Näin on käynyt myös Saksassa, jossa on paljon esimerkiksi kumppanuusmaatalousaloitteita.

Aineiston analyysi

Sektorit. Hyviksi käytännöiksi valitut 18 solidaarisuustalouskäytäntöä sijoittuvat yleisimmin maatalous- ja ruokasektorille (7 käytäntöä) ja reilun kaupan (4) pariin. Muut käytännöt sijoittuvat kansainvälisen yhteistyön (2), eettisen rahoitustoiminnan (1), uusiokäytön ja kierrätyksen (1), ympäristöystävällisen käsityötoiminnan (1), paikallisten hyvinvointipalveluiden (1) sekä monialaisten palveluiden sektoreille (1).

Monet tutkituista aloitteista toimivat useammalla kuin yhdellä sektorilla. Kun tarkastellaan viitesektoreita varsinaisten sektorien sijaan, tärkeimpiä ovat reilu kauppa ja maatalouden sekä luomutuotannon toimitusketju, kriittinen kulutus, eettinen rahoitustoiminta, uusiokäyttö ja kierrätys, uusiutuva energia, ympäristöystävällinen käsityötoiminta, paikalliset hyvinvointipalvelut sekä monisektoriset käytännöt. Lisäksi on tavaroiden ja palveluiden tuotantoa, kulttuuritoimintaa sekä kampanjointia. Tämä luokittelu on kuitenkin keinotekoinen, sillä monet käytännöt toimivat useilla eri sektoreilla.

Tutkitut käytännöt eivät ole yhteydessä toisiinsa järjestelmällisellä tavalla. Esimerkiksi tuottajien solidaariset tuotantoketjut tai verkostoituminen ei ole Pohjois-Euroopassa niin yleistä kuin esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa ja Etelä-Euroopassa.

Perinteisillä talouden sektoreilla tarkasteltuna käytännöistä 37 prosenttia liittyy kauppaan ja palveluihin, 24 prosenttia tuotantoon ja käsittelyyn, 22 prosenttia kulutukseen ja 17 prosenttia jakeluun.

Osallistuminen. Yli 10 000 pohjois- ja keskieurooppalaista on eri tavoin mukana solidaarisuustaloudessa, ja yli 1 000 työllistyy suoraan tai epäsuorasti sen kautta.

Suurin osa tutkituista Pohjois- ja Keski-Euroopan solidaarisuustalouskäytännöistä toimii yhdistyksinä, järjestöinä tai säätiöinä (5), osuuskuntina (4) tai sosiaalisina yrityksinä (4). Lisäksi on yksi yksityinen yritys sekä neljä klusteria tai verkostoa.

Vaikutukset

Solidaarisuustalouden käytännöillä on kollektiiviset tavoitteet. Kaikissa tutkituissa käytännöissä tärkeitä piirteitä ovat kumppanuus ja verkostoituminen, resurssien reilu kohdentaminen, ympäristön kunnioittaminen ja suojelu sekä yhteiskunnallisten tavoitteiden edistäminen. Ne toimivat yhteistyön, vastavuoroisuuden, vastuullisen läheisyysperiaatteen, kestävyys- ja energia- ja ympäristöyhteensopivuuden periaatteiden mukaisesti.

Tutkituissa käytännöissä keskeistä on ollut sosiaalinen ja ympäristöllinen ulottuvuus, joka on läsnä useimmissa aloitteissa, eikä vain Pohjois- ja Keski-Euroopassa. Toinen myönteinen tekijä ovat monenlaiset temaattiset verkostot ja yhteiset kampanjat. Heikkouksia taas löytyy etenkin vaikuttamistyö- ja viestintäkapasiteetista. Jäykät hallintorakenteet myös vaikeuttavat paikallista osallistumista päätöksentekoprosessiin.

Liikevaihto. Solidaarisuustalouuskäytäntöjen liikevaihdosta voidaan tehdä vain arvioita, sillä kaikkia lukuja ei ole ollut mahdollista määrittellä tarkasti. Yhteensä tutkittujen käytäntöjen taloudellinen arvo on vuosittain yli 60 miljoonaa euroa. Liikevaihdon volyyymi on korkein koko tutkimuksen alueista.

Ratkaisut talouskriisiin. Solidaarisuustalouden rooli ja kehitys on ollut tärkeä muun muassa talouskriisin ympäristöllisten vaikutuksen sekä korkean työttömyyden hoidossa. Monet Pohjois- ja Keski-Euroopan solidaarisuustaloustoimijat ovatkin syntyneet vaihtoehtoiksi perinteisille, voittoa tuottaville yksityisyrittäjille. Ne esimerkiksi luovat uusille yrityksille mahdollisuuksia ja tarjoavat koulutusta, jotta nuoret pääsisivät työmarkkinoille.

Esimerkiksi Ison-Britannian Home Care rakentaa paikallista hyvinvointia, joka ei hyödytä vain yhteisöä vaan myös luo innovatiivista liiketoimintaa ja työpaikkoja. Kiinnostavia ovat myös kumppanuusmaatalouden käytännöt Itävallassa, Suomessa, Irlannissa ja Saksassa. Niiden tavoitteena on osoittaa, että on mahdollista lisätä tuloja ja samalla ihmisten elämänlaatua pienimuotoisilla paikallistason ratkaisulla. Niinpä ne ovat varsin tärkeitä välineitä nykyisen järjestelmän kriisin kielteisten vaikutusten torjumisessa.

Vuorovaikutus globaalin etelän ja pohjoisen välillä. Osalla tutkimukseen valituista solidaarisuustalouden käytännöistä on suorat kontaktit eteläisen pallonpuoliskon alueisiin, ja ne toteuttavat kansainvälisiä yhteistyöhankkeita.

Etenkin reilun kaupan liikkeellä on merkittävä rooli etelän kehitysongelmien ratkomisessa, ja se on mukana kahdeksassa tutkitussa käytännössä. Reilulla kaupalla on tärkeä rooli globaalin köyhyyden vastaisessa taistelussa. Se voi auttaa sertifioituja tuottajia järjestäytymään ja harjoittamaan kestäviä tuotantotapoja sekä parantamaan elin- ja työolosuhteitaan. Näin se voi olla tärkeä väline köyhyyden vähentämisessä, mutta vain, jos sitä hallitaan oikeudenmukaisesti ja läpinäkyvästi.

Reilun kaupan aloitteiden lisäksi Belgiassa, Itävallassa ja Saksassa on kansainvälisen yhteistyön solidaarisuustalouuskäytäntöjä, jotka tukevat niin ikään kestävän maatalouden hankkeita pohjoisella ja eteläisellä pallonpuoliskolla. Ison-Britannian Shared Interest puolestaan tukee eettisen rahoituksen hankkeita globaalissa etelässä.

Kriittistä tarkastelua

Solidaarisuustalouden määrittely. Kuten luvun alussa todettiin, solidaarisuustalous-käsitteellä sinänsä ei Pohjois- ja Keski-Euroopassa ole juurikaan merkitystä, vaan suuri yleisö ymmärtää lähinnä käsitteet sosiaalinen talous, paikallinen talous, osuuskunnat ja yhteiskunnalliset yritykset.

Haastatellut solidaarisuustalousojärjestöjen edustajat pitivät solidaarisuustaloutta erilaisina liiketoimintamalleina, jotka pyrkivät vastaamaan sosiaalisiin tarpeisiin ja investoimaan paikallisiin yhteisöihin. Solidaarisuustalouden ajatellaan voivan ratkoa hyvinvointivaltion purkamisesta syntyneitä ongelmia. Paikallisuus voi kuitenkin johtaa siihen, että uudet pienyritykset syntyvät ilman verkostoja. Siksi on tärkeää yhdistää toisiinsa hyvin toimivat käytännöt, jotta ne voisivat jakaa kokemuksiaan sekä käyttää uutta teknologiaa maantieteellisten esteiden ylittämiseksi.

Viestintä ja vaikuttaminen. Suuri yleisö ei tiedä riittävästi sosiaalisen talouden luomista mahdollisuuksista pääosin siksi, että valtavirtamedia usein laiminlyö aiheen eivätkä kampanjat välttämättä tuo odotettuja vaikutuksia. Yhteiskunnalliset yritykset kamppailevat pysyäkseen markkinoilla, eikä koulutukseen ja tiedottamiseen liittyvää toimintaa tueta riittävästi julkisista varoista. Joidenkin käytäntöjen viestintää ja vaikuttamistyötä pitäisikin edistää paljon, jotta ne pystyisivät edistämään solidaarisuustalouden logiikkaa ja muuttamaan kansallista taloutta.

Kiinnostavia huomioita

Innovatiivinen maatalous. Itävallassa, Suomessa, Irlannissa ja Saksassa on monenlaisia kumppanuusmaatalous- ja kaupunkiviljelykäytäntöjä, jotka voidaan nähdä solidaarisuustaloutena. Saksassa kumppanuusmaatalous pyrkii luomaan maataloussektorin vaihtoehtoisen kehitysmallin, joka on tasapainossa tuottajien, kuluttajien ja luonnon kanssa. Se on viljelijöiden ja kuluttajien välistä kumppanuutta, jossa riskit ja palkkiot jaetaan. Ruokaa ei jaeta markkinoiden kautta vaan omassa järjestelmässään, jota osallistujat itse organisoivat ja rahoittavat. Kumppanuusmaatalouden periaatteita ovat solidaarisuus, yhteisöllisyys, reiluus sekä ruohonjuuritason demokratia.

Uudet urbaanit lähestymistavat. Kaupunginosayhdistysten perustamat kaupunkipuutarhat, yhteispuutarhat tai kollektiiviset viljelmät kaupunkien tarjoamalla tai vallatuilla maatilkkuilla eivät ole vain kaupunkilaisten mahdollisuus möyhiä multaa. Suomessa, Irlannissa ja Saksassa urbaanista viljelystä on tullut sosiaalisia ja kulttuurisia siteitä edistävä väline, joka voi luoda henkistä, fyysistä sekä suhteellista hyvinvointia sekä tarjota mahdollisuuden kuntoilla ja kasvattaa terveellistä ravintoa.

Ruokapolitiikka. Ruokaneuvostot ovat innovatiivinen väline, jotka voivat auttaa tekemään ruokajärjestelmästä demokraattisemman ja kestävämmän nykyisten ja tulevien sukupolvien kannalta. Niissä erilaiset ihmiset toimivat yhdessä ja muotoilevat tietyn alueen ravintopolitiikkaa. Ne voivat sopeutua joustavasti kaupunkien ja yhteisöjen tarpeisiin, ja niitä voi jo löytää monista maailman kolkista. Niissä on rakennettu infrastruktuuria ja hankkeita, joissa edistetään esimerkiksi osallistumista ruokapoliittisiin päätöksiin. Niiden tehtävänä on tehdä urbaanista maataloudesta tärkeä osa kaupunkisuunnittelua sekä mahdollistaa maan ja veden saanti.

Solidaarisuustalouskäytäntöjen kestävyys. Kaikilla Pohjois- ja Keski-Euroopan solidaarisuuskäytännöillä on tärkeä myönteinen vaikutus kestävyYTEEN. Useimmat ovat ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä. Ne välttelevät kemikaaleja ja geenimuuntelua, ovat pienimuotoisia eivätkä pyri voittojen maksimointiin vaan ihmisten ja luonnon tarpeiden tyydyttämiseen. Ne ovat itsehallinnollisia ja toimivat osallistujien kykyjen ja mahdollisuuksien mukaan.

Itseorganisoituvat yhteisöt. Viime aikoina Euroopassa on nähty valtava julkisten palveluiden yksityistämisen ja ulkoistamisen trendi muun muassa osana säästötoimia. Sen valossa brittiläinen Manchester Home Care on mielenkiintoinen esimerkki solidaarisuustaloudesta. Se on työntekijöidensä omistama sosiaalinen yritys, joka on erikoistunut hoivan ja tuen toimittamiseen kodeissaan asuville ihmisille. Työntekijät voivat osallistua päätöksiin, jotka vaikuttavat heidän työelämäänsä, ja puolen vuoden jäsenyyden jälkeen he saavat osuuden tuotoista. Uniikki rakenne tarkoittaa, että henkilökunnan jäsenet voivat osallistua demokraattisiin kahden kuukauden välein järjestettäviin yleistapaamisiin ja auttaa laatimaan yrityksen budjetin, palkat ja olosuhteet. He voivat myös äänestää tai olla ehdolla yleisneuvostoon, joka nimittää ihmisiä johtokuntaan ja vahvistaa avainpäätökset. Kyseessä on esimerkki itseorganisoituvasta ja -hallinnollisesta aloitteesta, joka vahvistaa yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmaa.

Reilu ja solidaarinen kauppa sekä kansainvälinen ruokasuvereniteetti. Reilun kaupan rooli muutoksessa

on tärkeä Isossa-Britanniassa, Puolassa, Virossa ja Itävallassa. Reilu kauppa -sana syntyi Pohjois-Euroopassa yrityksenä ottaa oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus mukaan etelän ja pohjoisen pallonpuoliskon maiden välillä. Se on ollut tuhansille etelän tuottajille erinomainen mahdollisuus saada parempilaatuista tuotantoa, paremmat hinnat, paremmat työolosuhteet sekä parempi elämänlaatu. Sitä ei pitäisi nähdä vain myyntistrategiana, sillä se voi myös edistää kestävästä paikallista tuotantoa, kunnon työtä, oikeudenmukaisia sukupuolten välisiä suhteita jne. Toiminta laajenee yhä, ja se on merkittävä tapa luoda suhteita maiden välille sekä toimia solidaarisesti kansainvälisessä kaupassa.

Kansainvälinen solidaarisuusrahoitus. Brittiläinen Shared Interest, eettinen investointiorganisaatio, on esimerkki eettisestä rahoitustoiminnasta. Se tuottaa rahoituspalveluita ja liiketoiminnan tukea elinkeinojen ja elintason parantamiseksi maailman köyhimmässä maissa. Se keskittyy pitkäaikaisiin lainoihin ja tukeen tuottajille, ei nopeisiin ratkaisuihin. Se on lisännyt tuottajien hyvinvointia sekä itseluottamusta ja arvokkuuden tunnetta.

Esimerkki: Suomi ja Oma Maa

Yksi tutkimukseen valituista solidaarisuustalousoikeuksista on suomalainen Oma Maa -osuuskunta. Se on kumppanuusmaatalousaloite, joka toimii Helsingissä, Tuusulassa, Järvenpäässä ja Keravalla.

Oma Maa on ruokaosuuskunta, joka tuottaa ekologisesti ja paikallisesti kasvatettua ruokaa jäsenilleen, ajatuksena ruuantuotannon ottaminen omiin käsiin. Osuuskunnassa on tuottaja- ja ruokajäseniä. Edelliset työskentelevät vähintään viisi tuntia viikossa, jälkimmäiset taas voivat osallistua vapaaehtoisesti. Jäsenet jakavat toiminnan riskit. Osa jäsenistä hankkii kaiken ruokansa Oma Maan kautta, mutta käytännössä sisältö jaetaan. Jäsenet saavat viikoittaisen ruokapaketin 200 euron jäsenmaksulla sekä 160–200 euron kuukausimaksulla.

Oamalla Maalla on 15–20 tuottajajäsentä sekä 83 kuluttajajäsentä. Liikevaihto on noin 100 000 euroa. Sillä on yksi osa-aikainen työntekijä ja lisäksi se työllistää epäsuorasti kaksi viljelijää, joiden tilalta ruoka tulee. Lisäksi osuuskunnalla on kaksi osa-aikaista työntekijää noin kuusi kuukautta vuodesta. Se viestii Facebookin, sähköpostin sekä kauppansa liitutaulun avulla. Jäsenet kuulevat osuuskunnasta lähinnä suusta suuhun -menetelmällä, sillä aloitetta ei haluta markkinoida liian laajasti.

Osuuskunnan jäsenet voivat elää valtavirrasta poikkeavaa, ympäristötietoista elämää. Oma Maa pyrkii olemaan ekologisesti tasapainoinen ja kunnioittamaan ympäristön rajoitteita. Se siis tarjoaa mahdollisuuden päästä lähemmäs ekologista ja sosiaalista maataloutta. Samalla se pyrkii muovaamaan vaihtoehtoista talousjärjestelmää, jossa ihmiset voisivat luoda omaa solidaarisuustalouttaan. Se on osoitus siitä, että se ruokasuvereniteetti voidaan saavuttaa myös pienikokoisilla ratkaisuilla.

V Välimeren alueen solidaarisuustalousaloitteet

4 aluetta Italiassa: Toscana, Marche, Apulia, Emilia-Romagna; 4 aluetta Ranskassa: Midi-Pyrénées, Akvitanian, Languedoc-Roussillon ja Île-de-France; 3 aluetta Espanjassa: Valencian alue, Aragonia, Andalusia; 2 aluetta Portugalissa: Lissabonin alue ja Alentejon alue; 2 aluetta Kreikassa: Ateena ja Thessaloniki; 1 alue Kyproksella ja 1 Maltalla

Solidaarisuustalouden konteksti

Tutkimukseen on valittu 17 esimerkkiä solidaarisuustalouden hyvistä käytännöistä kahdeksassa Välimeren alueen maassa. Osassa maista tunnustetaan käsite solidaarinen talous, osassa puhutaan sosiaalisesta taloudesta.

Italiassa sosiaalisella taloudella on paikallisesti avainrooli sosiaalisen koheesion ja kehityksen edistäjänä. Maanviljelijöitä edustavan Coldiretti-järjestön tutkimuksen mukaan noin 18 prosenttia italialaisista on mukana yhteistuotanto- ja toimitusketjuissa. Esimerkiksi solidaarisuusryhmissä tavaroita ja palveluita vaihdetaan yhteisten solidaarisuusperiaatteiden mukaisesti. Niissä voidaan välittää esimerkiksi ruokaa, päivittäistavaroita sekä uusiutuvaa energiaa.

Ranskassa puolestaan on 200 000 solidaarisuustalouden yritystä, ja sektorin arvellaan tuovan lähes 10 prosenttia bruttokansantuotteesta. Maassa hyväksyttiin vuonna 2014 solidaarisuustalouden asetus, joka määrittelee solidaarisuustalouden taloudeksi, jossa tavoitteena ei ole vain voiton tuottaminen ja jonka hallinto on demokraattinen sekä vastuullinen.

Myös Espanjassa on sosiaalisen talouden laki, jonka tarkoituksena on vahvistaa sen juridista asemaa. Solidaarisuustalouseliike on vauras ja vakiintunut. Sitä edustaa REAS-verkosto, jossa toimii yli 18 verkostoa ja jolla on yli 38 000 jäsentä.

Kreikan kaltaisissa maissa taas solidaarisuustalous on nuori ilmiö, mutta se on saanut jonkinlaista jalansijaa vuonna 2008 alkaneen talouskriisin jälkeen. Portugalissa solidaarisuustalossektorilla on yli 200 000 tukijaa, ja maassa on vastikään luotu myös solidaarisen talouden verkosto.

Aineiston analyysi

Sektorit. Tutkituista Välimeren alueen solidaarisuustalousoikeuksien käytännöistä yhdeksän sijoittuu maatalous- ja ruokasektorille, kolme monialaisten palveluiden ja kaksi uusiokäytön, kierrätyksen ja uudelleenjakelun sektorille. Muut käytännöt liittyvät eettiseen rahoitustoimintaan, ympäristöystävälliseen käsityötoimintaan sekä vihreään teknologiaan.

Kun tarkastellaan viitesektoreita varsinaisten sektorien sijaan, tärkeimpiä ovat maatalouden ja luomutuotannon toimitusketju, kriittinen kulutus, reilu kauppa, eettinen rahoitustoiminta, kierrätys ja uusiokäyttö, uusiutuva energia, ympäristöystävälliset tuotteet sekä monialaiset palvelut. Lisäksi on tavaroiden ja palveluiden tuotantoa, kulttuuritoimintaa sekä kampanjointia. Tämä luokittelu on kuitenkin keinotekoinen, sillä monet käytännöt toimivat useilla eri sektoreilla.

Perinteisillä talouden sektoreilla tarkasteltuna käytännöistä 42 prosenttia liittyy kauppaan ja palveluihin, 28 prosenttia tuotantoon ja käsittelyyn, 19 prosenttia kulutukseen ja 11 prosenttia jakeluun.

Osallistuminen. Tutkituissa aloitteissa on mukana yli 3 500 ihmistä, ja niiden kautta työllistyy suoraan tai epäsuorasti yli 300 ihmistä. Pääosin käytännöt ovat järjestäytyneet osuuskunniksi (5), voittoa tuottamattomiksi yhdistyksiksi (5) sekä yhteiskunnallisiksi yrityksiksi (2) tai yksityisyrittäjiksi (1). Lisäksi neljä on klustereita tai verkostoja.

Vaikutukset

Solidaarisuustalouden käytännöillä on kollektiiviset tavoitteet. Kaikissa tutkituissa käytännöissä tärkeitä piirteitä ovat eri toimijoiden välisten suhteiden edistäminen, resurssien reilu kohdentaminen, ympäristön kunnioittaminen ja suojelu sekä yhteiskunnallisten tavoitteiden edistäminen. Ne toimivat yhteistyön, vastavuoroisuuden, läheisyysperiaatteen, kestävyuden sekä energia- ja ympäristöyhteensopivuuden periaatteiden mukaisesti.

Useimmissa Välimeren alueen aloitteissa on sosiaalinen ja ympäristöllinen ulottuvuus. Erytisen suuri painoarvo on myös verkostoitumisella, jota pidetään yhtä tärkeänä kuin ympäristöllistä ulottuvuutta. Muihin alueisiin verrattuna käytännöt ovat hallinnointitavaltaan horisontaalisempia. Sen sijaan viestinnässä

ja vaikuttamistyössä on heikkouksia.

Liikevaihto. Lukuja ei voi määritellä tarkasti, mutta käytännössä puhutaan yli 23 miljoonan euron liikevaihdosta. Tämä on yksi tutkimuksen suurimmista volyymeistä, joskin aloitteiden väliset erot ovat suuria.

Ratkaisut talouskriisiin. Solidaarisuustaloudella on ollut tärkeä rooli esimerkiksi talouskriisin aiheuttaman työttömyyden ja ympäristövaikutusten torjumisessa. Välimeren alueella talouskriisi ja monet muut kriisit ovat aiheuttaneet lukuisia ongelmia ja todistaneet vallitsevien taloudellisten ja poliittisten mallien heikkoudet ja virheet. Kriisillä on ollut valtavat vaikutukset ihmisten elämäntapaan. He näkevät itsensä aiempaa enemmän kansalaisina eivätkä vain kuluttajina ja ymmärtävät, millainen valta heillä on siirtymisessä kestävämmästä ja epäterveellisestä kulutuksesta yhteistuotantoon, jossa heillä on aktiivinen rooli ja suhde tuottajiin.

Kaikki solidaarisuustalouden muodot ovat alueella kasvamassa, tosin hitaammin kuin aiemmin. Ne eivät ole irrallaan talouskriisistä, joka voikin päihittää ne. Kokonaisvaltaisempi verkostoituminen ja yhteistyö voivat kuitenkin muuttaa kriisin todelliseksi mahdollisuudeksi luoda taloutta, joka vastaa yksilöiden ja yhteisöjen tarpeisiin, ei vain voitontuottajien ahneuteen ja yksityisiin intresseihin.

Monet solidaarisuustaloustyöskäytännöt toimivat paikallisella tasolla ja tähtäävät työpaikkojen luomiseen sekä parempiin työolosuhteisiin. Ranskassa puolestaan on eettisen rahoituksen toimija lÉS. Se rahoittaa solidaarisin perustein toimivia yrityksiä, jotka tähtäävät esimerkiksi työpaikkojen luomiseen.

Vuorovaikutus etelän ja pohjoisen välillä. Globaalin etelän ja pohjoisen väliset suhteet Välimeren alueella eivät ole erityisen kehittyneet. Vain muutamilla solidaarisuustalouden käytännöillä on yhteys globaaliin etelään kehitysyhteistyöhankkeiden kautta. Yksi esimerkki on Espanjan Almocafre-liike, joka on voittoa tuottamaton kuluttajien osuuskunta. Sillä on noin 2 500 reilun kaupan referenssiä, joista noin 80 prosenttia on paikallisia tai alueellisia. Loput ovat maan sisältä tai ulkomailta.

Kriittistä tarkastelua

Solidaarisuustalouden määrittely. Tutkijoiden mukaan Välimeren alueella solidaarisuustalous on yleisesti tunnustettu käsite, ja yleisö ymmärtää ja tuntee myös sosiaalisen talouden, paikallisen talouden, osuuskuntien ja yhteiskunnallisten yritysten käsitteet. Solidaarisuustaloustyöskäytännöillä on pääosin paikallinen ulottuvuus. Niiden pitäisi kuitenkin verkostoitua ja tehdä yhteistyötä, jotta ne voisivat kasvaa kestäviksi malleiksi ja pitää yllä kestäväää liikevaihtoa.

Viestintä ja vaikuttaminen. Välimeren alueen solidaarisuustalouden viestintä ja vaikuttamistyö ei ole kovin systemaattista eikä se tavoita kovin paljon ihmisiä. Monissa solidaarisuustaloustyöskäytännöissä kuitenkin kokeillaan innovatiivisia viestintätapoja sosiaalisen median kautta, joskaan niiden käyttöä ei rekisteröidä samalla tavoin kaikissa aloitteissa.

Strateginen talouspolitiikka. Kriisiajan vuoksi monilla alueilla sovelletaan käytäntöjä, jotka voivat olla vaihtoehtoinen tapa luoda työpaikkoja, varmistaa oikeuksien toteutuminen ja lisätä tietoisuutta nykyisistä taloudellisista ja yhteiskunnallisista prosesseista. Tätä varten paikalliset instituutiot ja julkiset toimijat tarvitsevat yhteisen strategian tukeakseen uusia ja olemassa olevia solidaarisuustaloustyöskäytännöitä. Joillakin alueilla on aitoa yhteistyötä, ja sitä pitäisi toistaa kaikissa maissa, sillä ne on todettu tuloksellisiksi ja tehokkaiksi.

Suhteet globaaliin etelään. Välimeren alueella on vain vähän kokemuksia todellisesta kumppanuudesta ja jakamisesta pohjoisen ja etelän välillä. Monet solidaarisuustaloustyöskäytännöt ovat syntyneet etelässä, ja niitä

voidaan toistaa ja levittää monissa maissa sekä etelässä että pohjoisessa, mutta tietoisuus solidaarisuusalouden vallankumouksellisesta mahdollisuudesta levitä laajemmalle puuttuu. Käytännöt tukevat esimerkiksi erilaisia paikallisia organisaatioita ja projekteja, edistävät uusien työpaikkojen syntyä, yrittäjähänkeä sekä paikallisen toiminnan elpymistä, kuten maatalousturismia ja paikallista käsityötä.

Kiinnostavia huomioita

Innovatiivinen maatalous. Esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa kumppanuusmaatalous pyrkii sopusointuun tuottajien, kuluttajien ja luonnon välillä. Se on viljelijöiden ja kuluttajien välistä kumppanuutta, jossa vastuut, riskit ja palkkiot jaetaan.

Yksi esimerkki on Italian Arvaia, maatalousosuuskunta, jonka ovat luoneet kansalaiset ja luomuviljelijät. Se on maan ensimmäinen kumppanuusmaatalousaloite. Sen tärkeimpiä tavoitteita ovat työllisyys, yhteiskunnallisen osallistumisen kasvu, alueen monitorointi ja suojeleminen, luomuviljelyn lisääminen, perinteisten viljalajien elvyttäminen, rahatalouden vähentäminen, tuotteiden itsesertifiointi sekä verkoston kehittäminen sellaisten toimijoiden kanssa, joilla on samat tavoitteet.

Viljelijöiden torit puolestaan ovat julkisia tiloja, jonne viljelijät kokoontuvat myymään tuotteitaan suoraan kuluttajille. Niitä on muun muassa Italiassa ja Espanjassa, ja ne luovat suoria suhteita kuluttajien ja tuottajien välille.

Solidaarisuustalouuskäytäntöjen kestävyys. Monet solidaarisuustalousoitteet korostavat yhteiskunnallista ja ekologista muutosta sekä perustarpeiden tyydyttämistä, ei voittojen maksimointia. Esimerkiksi Ranskan Enercoop on osuuskuntayhdistys, joka toimittaa uusiutuvaa paikallista sähköä kuluttajille. Se ostaa sähköä 14 paikalliselta tuottajalta ja antaa näin kuluttajille mahdollisuuden olla mukana paikallisessa energiantuotannossa.

Jätteen vähentäminen, uusiokäyttö ja kierrätys. Jätteen vähentäminen, uusiokäyttö ja kierrätys voivat auttaa yhteisöjä ja ympäristöä säästämällä rahaa, energiaa ja luonnonvaroja. Tehokkain tapa vähentää jätettä on, ettei luoda sitä ylipäätään.

Esimerkiksi Kyproksella toimii solidaarisuusjärjestö Anakyklos Perivalontiki, joka muun muassa kerää käytettyjä tavaroita ja tekstiilejä ja kierrättää sekä myy niitä uudelleen luoden näin tuloja. Se siis toimii kierrätyssektorilla, mutta sillä on myös sosiaalisia tavoitteita.

Innovatiiviset yhteiskunnallisen osallisuuden aloitteet. Monissa käytännöissä sosiaalinen talous ja yhteiskunnallinen yrittäjyys nähdään pääosin mahdollisuutena työllistää vähäosaisia ihmisiä ja samalla alueellisena, ei globaalina, ratkaisuvaihtoehtona. Espanjassa, Italiassa ja Ranskassa on osoitettu, että solidaarisuustalousoikeuksilla voi olla suuri vaikutus vähäosaisten ryhmien tukemisessa. Esimerkiksi ruokasektorilla toimii Italiassa Colombinin tila ja Espanjassa osuuskunta Terrabona. Niiden toiminta keskittyy luomuviljelyyn, ja niiden tavoitteena on edistää vammaisten, mielenterveysongelmista kärsivien ja siirtolaisten integroitumista työelämään ja yhteiskuntaan. Joillekin kyseessä on ensimmäinen kerta, kun he voivat tuntea kuuluvansa osaksi ”jotakin suurempaa”.

Verkostoituminen: alueet ja klusterit. Välimeren alueella on kiinnostavia esimerkkejä solidaarisen talouden klustereista ja alueista. Ne ovat yhdistysten, tuottajien ja kuluttajien verkostoja, jotka vaihtavat tavaroita ja palveluita solidaarisuusperiaatteiden mukaisesti. Niiden kattavuus vaihtelee epämuodollisesta verkostoista kattojärjestöihin, ne ovat aktiivisia useilla sektoreilla ja kaikilla niistä on erityisenä tavoitteenaan kumppanuus ja yhteistyö paikallisten järjestöjen ja viranomaisten kanssa, jotta saataisiin aikaan paikallista kestävä kehitystä. Esimerkiksi Italian REES Marche -verkosto pyrkii tuomaan yhteen toimijat, joiden yhteisenä tavoitteena on uusi, parempi talous ja yhteiskunta.

Esimerkki: Kreikka ja Solidarity for All

Historiallisesti sosiaalisen talouden sektori on ollut Kreikassa pirstaloitunut. Kreikassa työttömyys on taluskriisin ja sitä seuranneiden säästötoimien aikana kuitenkin lisääntynyt merkittävästi ja sosiaalipalvelut ovat heikentyneet. Se on synnyttänyt talouskuria vastustavan liikkeen ja herättänyt kiinnostuksen sosiaalista taloutta kohtaan.

Maan solidaarisuusliikkeeseen kuuluu nyt satoja itseorganisoituneita kollektiiveja ja aloitteita, joiden toimet kattavat useita kenttiä. Käytännössä niiden pyrkimyksenä on auttaa ihmisiä selviytymään.

Yksi esimerkki on Solidarity for All, joka toimii etenkin Attican alueella. Se vastaa taluskriisin seurauksena syntyneiden erilaisten solidaarisuusaloitteiden vuorovaikutuksen, viestinnän, fasilitoinnin ja koordinoinnin tarpeeseen. Se toimii muun muassa sosiaalisten klinikoiden ja apteekkien, soppakeittiöiden ja muiden ruuanjakelualoitteiden, sosiaalisten ruokakauppojen, jakamistalouden, koulutuksen, kulttuurin, lainopillisen tuen ja siirtolaisten auttamisen parissa.

Solidarity for All tarjoaa koordinaatiota ja käytännön apua muille solidaarisuustalouseloiteille. Sen tarkoituksena on lisätä viestintää eri aloitteiden välillä sekä mahdollistaa kokemusten ja tiedon vaihto. Lisäksi sen tavoitteena on lisätä tietoa solidaarisuustaloudesta sekä tukea eri hankkeita. Sen tavoitteena ei ole tehdä voittoa eikä se salli laajaa kaupallista toimintaa. Se myös organisoii esimerkiksi solidaarisuuskampanjoita kansallisella tasolla sekä edistää myös kansainvälistä, solidaarisuutta kreikkalaisille vaativaa kampanjaa.

VI Itä-Euroopan solidaarisuustalouseloitteet

Itä-Eurooppa: 2 aluetta Unkarissa: Baranayan ja Pestin piirikunnat; 2 aluetta Bulgariassa: pohjoinen ja keskinen alue sekä eteläinen ja läntinen alue; 2 aluetta Tšekin tasavallassa; 2 aluetta Romaniassa: Sud-Muntenia ja Bucharest-Ilfov; 1 alue Slovakiassa, 1 Kroatiassa ja 1 Sloveniassa

Solidaarisuustalouden konteksti

Itä-Euroopassa solidaarisuustalouden käytännöllä on vaikeuksia löytää toimintatilaa maiden taloudessa, ja solidaarisuustalouden käsite joutuu usein marginaaliin. Se saattaa johtua kulttuurisista väärinymmärryksistä: solidaarisuustalous liitetään herkästi ”sosialismiin”, joka on kyseenalaistettu maissa voimakkaasti Berliinin muurin murtumisen jälkeen.

Tämän vuoksi yleisin solidaarisuustalouden malli alueella on sosiaalinen talous. Sen aloitteet toimivat yleensä paikallisten hyvinvointikysymysten, etenkin yhteiskunnallisen osallisuuden, parissa. Viime aikoina sektoria on alettu yrittää säännellä, mikä on tärkeä signaali pyrkimyksestä määritellä solidaarisuustalous.

Esimerkiksi Unkarissa ei ole lakia solidaarisesta taloudesta tai yhteiskunnallisista yrityksistä, mutta viime vuosina siihen liittyvillä sektoreilla, kuten osuuskuntien, vapaaehtoistyön ja kansalaisyhteiskunnan alueilla, on annettu erilaisia asetuksia. Yhteiskunnalliset yritykset voivat myös esimerkiksi saada verohelpotuksia. Bulgaria puolestaan on hiljattain hyväksynyt sosiaalisen talouden toimintasuunnitelman sekä tiekartan yhteiskunnallisen yrittäjyyden edistämiseksi.

Tšekissä pääkaupunki Prahassa on monenlaisia keskitettyjä, voittoa tuottamattomien ja yhteiskunnallisten yritysten aloittamia sosiaalisen talouden käytäntöjä. Selvää erottelua yhteiskunnallisen yrityksen käsitteen ja solidaarisuusaloitteiden välillä ei ole. Maan omien tietojen mukaan maassa on 22 149 voittoa tuottamatonta yritystä, joihin kuuluu esimerkiksi säätiöitä, järjestöjä ja yhdistyksiä. Useimpien tarkoituksena on vammaisten ihmisten työllistäminen. Tšekissä yhteiskunnalliset yritykset nähdäänkin

keinona ratkaista maan sisäisiä ongelmia, ei lähestymistapana globaaliin talouteen.

Myös Kroatiassa sosiaalinen talous liittyy enemmän yhteiskunnallisiin yrityksiin sekä myös yhteisöllisiin yhdistyksiin ja kolmanteen sektoriin. Solidaarisuustalous sinänsä on vasta lapsenkengissä ja julkisten viranomaisten näkökulmasta osittain marginaalisessa asemassa. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden muodoista vain osuuskuntamallilla on institutionaalinen ja lainsäädännöllinen kehys.

Sloveniassa sosiaalisen talouden määritelmä tunnetaan huonosti ja suuri yleisö tuntee parhaiten yhteiskunnallisen yrittäjyyden käsitteen. Se määritellään virallisissa dokumenteiksi innovatiiviseksi yrittäjyydeksi, jolla on korkea vastuuntunto yhteiskuntaa ja ihmisiä kohtaan ja jonka tavoitteena on ratkoa innovatiivisesti yhteiskunnallisia, taloudellisia ja ympäristöllisiä ongelmia.

Aineiston analyysi

Sektorit. Itä-Euroopan alueen 11 solidaarisuustaloustäytäntöstä viisi sijoittuu ympäristöystävällisten palveluiden ja tavaroiden sektorille ja kaksi reilun kaupan sektorille. Lisäksi on kaksi aloitetta uusiokäytön, kierrätyksen ja uudelleenjakelun sektorilla, yksi kestävien elämäntapojen ja yksi luomumaatalouden ja ruokasuvereniteetin sektorilla.

Kun tarkastellaan viitesektoreita varsinaisten sektorien sijaan, tärkeitä ovat esimerkiksi ympäristöystävälliset tavarat ja palvelut, joilla on vahva sitoutuminen kestäviin elämäntapoihin sekä kriittiseen kuluttamiseen. Muita viitesektoreita ovat reilu kauppa ja maatalous- ja luomutoiminta, kierrätys ja uusiokäyttö sekä kestävä turismi. Tämä luokittelu on kuitenkin keinotekoinen, sillä monet käytännöt toimivat useilla eri sektoreilla.

Perinteisillä talouden sektoreilla tarkasteltuna käytännöistä 43 prosenttia liittyy tavaroihin ja palveluihin, 35 prosenttia tuotantoon ja käsittelyyn, 13 prosenttia kulutukseen ja 9 prosenttia jakeluun. Yhteyksiä solidaarisuustaloustoimijoiden välillä ei juuri ole.

Osallistuminen. Yhteensä Itä-Euroopan solidaarisuustalouksesimerkeissä on mukana yli 500 ihmistä ja yli 150 työllistyy suoraan tai epäsuorasti solidaarisuustalouden kautta.

Suurin osa solidaarisuustaloustoimijoista on yhdistyksiä, järjestöjä tai säätiöitä (3) tai osuuskuntia (3) sekä myös yksityisyhtiöitä (2). Vain yksi on sosiaalinen yritys. Lisäksi on klustereita tai verkostoja (1).

Vaikutukset

Solidaarisuustalouden käytännöllä on kollektiiviset tavoitteet. Ne toimivat yhteistyön, vastavuoroisuuden, läheisyysperiaatteen, kestävyuden sekä energia- ja ympäristöyhteensopivuuden periaatteiden mukaisesti. Itä-Euroopan solidaarisuustaloustäytäntöissä korostetaan etenkin yhteiskunnallista ja ympäristöllistä vaikuttavuutta. Heikkoudet taas liittyvät vaikuttamistyöhön ja viestintään.

Liikevaihto. Tarkkoja lukuja ei ole mahdollista antaa. Yhteensä puhutaan kuitenkin yli kahdesta miljoonasta eurosta. Tämä on prosentuaalisesti tarkasteltuna pienin summa muihin tutkittuihin alueisiin verrattuna.

Ratkaisut talouskriisiin. Itä-Euroopassa solidaarisuustalous tarjoaa erilaisia ratkaisuja talouskriisiin. Niillä on sosiaalisia ja ympäristöllisiä tavoitteita, joita pyritään saavuttamaan voittoa tuottamattoman toiminnan tai liiketoiminnan avulla. Niillä on myös tärkeä tukirooli solidaarisuustalouden kehittämisessä paikallistasolla. Siihen kuuluu monenlaisia rahoitus- ja neuvontapalveluita, sponsorointia, juridista ja poliittista mentorointia, tutorointia ja tutkimusta sekä tiedon lisäämistä.

myynti voi olla myös tulonlähde monille työmarkkinoilta syrjäytyneille ihmisille. Itä-Euroopassa Kroatian osuuskunta Prijateljica ja Romanian Ateliere fără Frontiere ovat yhdistäneet yhteiskunnallisen osallisuuden sekä ympäristökysymykset. Ne ovat edistäneet vammaisten ja muiden sosiaalisesti syrjäytyneiden ihmisten työllistymistä. Nämä myyvät muun muassa savesta, muovista, kierrätetystä parafiinista ja tekstiileistä tehtyjä tuotteita sekä keräävät ja käsittelevät sähköisiä laitteita. Näin ne edistävät paikallisten yhteisöjen kestävä kehitystä, suojelevat ympäristöä, osallistuvat köyhyyden vähentämiseen sekä vammaisten itsetunnon ja elämänlaadun parantamiseen.

Solidaarisuustalouskäytäntöjen kestävyys. Useimpia Itä-Euroopan solidaarisuustalouskäytäntöjä voidaan pitää kestävinä ympäristöllisessä, sosiaalisessa ja taloudellisessa mielessä. Niissä ei käytetä kemiallisia aineita tai geenimuuntelua, ne ovat pienikokoisia eikä niiden tavoitteena ole maksimoida voittoja, vaan tyydyttää ihmisten ja luonnon tarpeet.

Reilu ja solidaarinen kauppa ja yhteiskunnallinen osallisuus. Itä-Euroopan solidaarisuustalouseloiteista Tšekissä ja Slovakiassa on keskitytty etenkin reilun kaupan tuotteisiin sekä yhteiskunnalliseen yrittäjyyteen. Tšekissä toimii Fair & Bio -osuuskunta, jolla on yhteyksiä myös globaalin etelän maihin ja joka työllistää vammaisia ihmisiä.

Reilu kauppa edistää verkostoja ja järjestäytymistä pientuottajien välillä, antaa työlle ja ympäristönsuojelulle korkean painoarvon ja vetoaa kuluttajiin vastuullisempien ostopäätösten puolesta. Sektori laajenee yhä, ja se luo uutta yhteistyötä etelän maiden kanssa. Näin se voi myös lisätä kansainvälisen kaupan solidaarisuutta.

Esimerkki: Bulgaria ja Bulgarian Food Bank

Bulgarialaiset järjestöt ovat hyvin aktiivisia solidaarisuustalouden alueella. Maan yhteiskunnallisten yritysten foorumi allekirjoitti vuonna 2014 julistuksen, jonka mukaan niillä voi olla taloudessa tärkeä rooli ja ne voivat mahdollistaa kestävä talouskasvun, joka ottaa huomioon monenlaiset yhteiskunnalliset ryhmät.

Yhtenä esimerkkinä solidaarisuustaloudesta voidaan pitää vuonna 2012 Sofiassa perustettua Bulgarian ruokapankkisäätiötä. Sen tarkoituksena on kehittää ruokapankkitoimintaa keinona varmistaa ruoka-apu sekä yhdistää ruokateollisuutta ja ruuanjakelualoiteita.

Samalla tarkoituksena on vähentää pois heitetyn, syömäkelpoisen ruuan määrää. Säätiö kerää syömäkelpoista lahjoitusruokaa esimerkiksi tuottajilta, yrityksiltä ja kauppiailta ja jakaa sen sitten eteenpäin. Se on organisoinut tätä varten prosessin, joka ulottuu ruuan vastaanotosta ja varastoinnista lajitteluun ja käsittelyyn sekä jakelun valmisteluun kumppaniverkoston avulla.

Ruokaa on jaettu 22 500 ihmiselle, ja yli 3 500 ihmistä on saanut ruoka-apua päivä- tai viikko-ohjelman avulla. Avainrooli on kumppanijärjestöillä, jotka jakavat ruokalahjoituksia. Lisäksi säätiö on kehittänyt ohjelman, jossa kypsennettyä ja syömättä jäänyttä ruokaa saadaan hotelleista ja ravintoloista.

Monissa Euroopan maissa ruokapankkeihin liittyy lainsäädäntöä, mutta Bulgariassa näin ei ole. Ruokapankki määrittellään hyväntekeväisyysjärjestöksi, joka ei pyri tuottamaan voittoa. Lainsäädännön puute vaikeuttaakin ruokalahjoitusten saantia.

VII Solidaarisuustalouseloitteet muualla maailmassa

3 maata Latinalaisessa Amerikassa: Brasilia, Bolivia, Uruguay; 3 Afrikassa: Tunisia, Mauritius, Mosambik, 3 Aasiassa: Intia, Malesia, Palestiina

Solidaarisuustalouden konteksti

Tutkimuksessa käsitellyt muut maat sijaitsevat hyvin kaukana toisistaan ja niillä on erilaisia perinteitä. Siksi niiden solidaarisuustalouskäytäntöjä on vaikea vertailla keskenään.

Esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa solidaarisen talouden käsite viittaa eri asiaan kuin Euroopassa. Siinä, missä Euroopassa on keskitytty solidaarisuustalouden järjestäytyneiden muotojen luomiseen, Latinalaisessa Amerikassa taas on keskitytty enemmän erilaisten toimijoiden mukaan ottamiseen talouteen. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna solidaarinen talous on vaihtoehtoista taloutta ja se liittyy kiinteästi yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen muutokseen.

Esimerkiksi Boliviassa solidaarisuustalous on melko hyvin järjestäytynyt ja myös valtio tunnustaa tietyt yhteisöllisen talouden muodot. Brasilia taas on yksi aktiivisimmista ja edistyneimmistä solidaarisuustalousmaista. Ensimmäiset aloitteet syntyivät jo 1980-luvun alussa. Tuottajat, yritykset, yhdistykset, järjestöt ja näiden verkostot yhdistävä maan solidaarisuustalousohjelma FBES saa julkista rahoitusta.

Vuonna 2004 presidentti Luiz Inácio Lula da Silva loi solidaarisuustalouden sihteeristön, joka on työministeriön alaisuudessa ja jonka tarkoituksena on vahvistaa ja levittää ”taloudellista solidaarisuutta”. Sen selvityksen mukaan Brasiliassa oli vuosina 2004–2013 yli 33 000 solidaarisuustalousohjelmaa.⁹

Myös Uruguayssa solidaarisuustalousohjelma on saanut jalansijaa etenkin 2000-luvun alun talouskriisin jälkeen. Maan solidaarisuustalousohjelmat koostuvat yleensä epämuodollisista ryhmistä tai osuuskunnista, jotka tekevät työtä pääosin käsityöiden tai luomuviljelyn parissa, mutta ne ovat aktiivisia myös vastuullisen turismin ja reilun kaupan sektoreilla. Myös kansalaisyhteiskunta ja esimerkiksi yliopistot ovat mukana solidaarisuustaloudessa. Maan yliopiston tekemän kartoituksen mukaan Uruguayssa on noin 600 solidaarisuustalousohjelmaa, ja mukana on yli 5 000 ihmistä.

Aasiassa solidaarisuustalousohjelma tunnetaan usein huonosti ja kokemukset ovat vaihtelevia. Solidaarisuustalous on myös vahvasti paikallinen ilmiö. Esimerkiksi Intiassa solidaarisuustalousohjelmoilla on tärkeä merkitys köyhille. Solidaarisuustoiminnassa on mukana lähes 300 miljoonaa ihmistä, jotka ovat pääosin järjestäytyneet osuuskuntiin. Heistä kaksi kolmasosaa toimii maataloudessa ja tuottaa pääosin sokeria ja maitotuotteita.

Palestiinassa solidaarisuustalousohjelmat taas liittyvät vastarintaan, työllisyyteen ja itsensä työllistämiseen. Niissä on yritetty luoda esimerkiksi vaihtoehtoisia tuotantotapoja ja työpaikkoja.

Afrikassa solidaarisuustalousohjelmat ovat viime vuosikymmeninä lisääntyneet. Mauritiusella osuuskunnat, järjestöt sekä voittoa tuottamattomat yritykset harjoittavat solidaarisuustaloutta. Esimerkiksi osuuskunnilla on yli 95 000 jäsentä ja yli 70 miljoonan euron liikevaihto. Ne ovat mukana muun muassa sokeriruohon tuotannossa ja markkinoinnissa, perunanviljelyssä, sipulin ja vihannesten kasvatuksessa sekä esimerkiksi bussiliikenteessä ja luottotoiminnassa.

Myös Mosambikissa on paljon solidaarisuustalousohjelmoita maataloussektorilla, joka elättää suurimman osan maan väestöstä. Tärkein muoto ovat osuuskunnat, jotka taistelevat maatalouden teollistamista ja standardisoimista vastaan. Siinä, missä maan hallitus uskoo maatalousyritysten rooliin, viljelijöiden järjestöt ja osuuskunnat vaativat enemmän tukea pienviljelijöille.

---

⁹ Secretaria Nacional de Economía Solidária (SENAES), La Economía Solidaria en Brasil: un análisis de datos a nivel nacional (2013)

Aineiston analyysi

Sektorit. Tutkituista yhdeksästä aloitteesta neljä toimii maatalous- ja ruokasektoreilla ja kaksi ympäristöystävällisen käsityötoiminnan alueella. Lisäksi on kierrätykseen ja uusiokäyttöön keskittyvä aloite, kestävän turismin ja monialaisten palveluiden aloite.

Kun tarkastellaan viitesektoreita varsinaisten sektorien sijaan, tärkeimpiä sektoreita ovat luomumaatalous ja -ruoka, reilu kauppa ja ympäristöystävällinen käsityötoiminta, kriittinen kulutus, uusiokäyttö ja kierrätys sekä monialaisten palveluiden aloitteet. Monet aloitteet kuitenkin sijoittuvat useille eri alueille.

44 prosenttia tutkituista käytännöistä sijoittuu kaupan ja palveluiden sektorille, 33 prosenttia kulutuksen, 17 prosenttia tuotannon ja käsittelyn ja 6 prosenttia jakelun sektoreille.

Osallistuminen. Tutkituissa solidaarisuustalousoikeuksissa on mukana yli 100 000 ihmistä, ja yli 558 ihmistä työllistyy suoraan tai epäsuorasti solidaarisuustalouden kautta. Toimijoita on suuri määrä, mutta käytännöt ovat keskenään erilaisia ja työllistävät vaihtelevan määrän ihmisiä.

Käytännöistä neljä on osuuskuntia, neljä yhdistyksiä, järjestöjä ja säätiöitä ja yksi yhteiskunnallinen yritys. Lisäksi Tunisiassa on epämuodollinen solidaarisuustalousoikeusryhmä.

Vaikutukset

Solidaarisuustalouden käytännöillä on kollektiiviset tavoitteet. Ne toimivat yhteistyön, vastavuoroisuuden, läheisyysperiaatteen, kestävyuden sekä energia- ja ympäristöyhteensopivuuden periaatteiden mukaisesti. Tutkituista aloitteista useimmissa annetaan erityisen suuri arvo ympäristölliselle ja yhteiskunnallisille ulottuvuudelle. Myös hallintoon kiinnitetään erityistä huomiota, mikä näkyy muun muassa osallistavina päätöksentekoprosesseina eri aloitteissa.

Solidaarisuustalousoikeuksien heikkoudet taas liittyvät vaikuttamistyöhön ja viestintään, vaikka monissa käytännöissä myös kiinnitetään huomiota niihin. Tarkoituksena on usein erityisesti mukana olevien ihmisten oikeuksien puolustaminen tai kansalliseen politiikkaan vaikuttaminen.

Liikevaihto. Tutkittujen käytäntöjen liikevaihto on yli neljä miljoonaa euroa. Määrittely ei kuitenkaan ole kattavaa eikä aina vertailukelpoista. Esimerkiksi Mosambikin viljelijäliiton UNACin taloudellista arvoa ei voi määrittellä.

Ratkaisut talouskriisiin. Globaalissa etelässä yhä useampi työikäinen työskentelee epämuodollisella sektorilla, jossa työehdot ovat usein huonot. Solidaarisuustalous tarjoaa näillä alueilla keinoja luoda kunnollisia työpaikkoja, joissa kunnioitetaan työntekijöiden oikeuksia. Esimerkiksi epämuodollisella sektorilla työskentelevien järjestöt, kuten osuuskunnat ja yhdistykset, voivat antaa jäsenilleen mahdollisuuksia saada rahoitusta, tietoa markkinoista, tuotannossa tarvittavia alkupanoksia, teknologiaa ja tukipalveluita, auttaa markkinoille pääsyssä sekä vahvistaa neuvottelukykä. Solidaarisuustalous voi myös auttaa parantamaan vallan tasapainoa markkinoilla sekä parantaa ihmisten tulotasoa ja tulojen säännöllisyyttä. Tämä on erityisen tärkeää ruoka- ja maataloussektoreilla, jotka kärsivät erityisen paljon globaalista kilpailusta. Osuuskunnat ovatkin monissa maissa sekä globaalissa pohjoisessa että etelässä suurimpien työllistäjien joukossa.

Esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa solidaarinen talous sai suosiota 1990-luvun talouskriisin aikoihin. Vaihtoehtoisia tulonlähteitä etsivät ihmiset alkoivat järjestäytyä esimerkiksi osuuskuntiin, yhdistyksiin ja ryhmiin. Brasilia on ollut tämän liikkeen johtaja. Maassa arvioidaan olevan 20 000 mallin mukaan toimivaa yritystä, ja hallituksen tutkimuksen mukaan 1,8 miljoonaa ihmistä työskentelee solidaarisuustaloudessa.

Bolivian, Mosambikin, Mauritiuksen ja Palestiinan esimerkit maataloussektorin solidaarisuustaloudesta puolestaan osoittavat, kuinka ruokasuvereniteettiä edistävillä politiikoilla ja agroekologisilla käytännöillä voidaan luoda ruoka- ja maatalousjärjestelmiä, jotka ovat reiluja ja toimivat sopusoinnussa ympäristön kanssa. Niiden painopiste on pienviljelijöissä, jotka kasvattavat suurimman osan maailman ruuasta.

Vuorovaikutus globaalin etelän ja pohjoisen välillä. Vain harvalla tutkituista käytännöistä on yhteistyötä pohjoisen pallonpuoliskon solidaarisuustaloustoimijoiden kanssa. Kolme niistä liittyy reilun kaupan projekteihin. Reilulla kaupalla on tärkeä rooli monien kehitysongelmien ratkaisemisessa, ja se on solidaarisuustalouden kannalta tärkeä alue Mauritiuksella, Boliviassa ja Malesiassa, joissa se nähdään osana kehitysyhteistyötä.

Reilun kaupan lisäksi solidaarisuustalousoikeuksien käytännöllä Mosambikissa, Mauritiuksella ja Boliviassa on kansainvälistä yhteistyötä kestävässä maatalouden parissa. Uruguayssa puolestaan toimii vastuullisen turismin hanke, joka tarjoaa mahdollisuuden kulttuuriseen vaihtoon pohjoisen ja etelän välillä.

Kriittistä tarkastelua

Solidaarisuustalouden määrittely. Solidaarisuustalous nähdään alueen maissa eri tavoin. Latinalaisessa Amerikassa solidaarinen talous ja osuuskunnat ovat tärkeämpiä käsitteitä kuin Afrikassa ja Aasiassa, joissa käsitteet sosiaalinen talous tai yhteiskunnallinen yritys ovat tunnetumpia. Kaikkien tavoitteena on sosiaalisten tarpeiden tyydyttäminen ja paikallisten yhteisöjen kehittäminen.

Viestintä ja vaikuttaminen. Valtamedia ei juuri käsittele solidaarisuustaloutta, ja siksi yleisö ei tiedä solidaarisuustalouden tuloksista kovinkaan paljon. Lisäksi julkinen hallinto ei usein tarjoa asianmukaista tukea kuten tiedotus- ja koulutustoimintaa, ja syntymässä olevat yhteiskunnalliset yritykset ponnistelevat pysäkkeen markkinoilla. Nämä vaikeudet pitäisi huomioida ja viestintää ja vaikuttamistoimintaa vahvistaa solidaarisuustalouden edistämiseksi.

Visiot ja taloudelliset strategiat. Useimmissa maissa ei ole yleistä julkista politiikkaa, joka käsittelee solidaarisuustalouden tarpeita. Joissakin maissa on otettu juuri käyttöön toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on tukea joitakin solidaarisuustalouden toimintoja. Lainsäädännöllinen kehys olisi kuitenkin hyödyllinen, sillä se voisi edistää uusien solidaarisuustaloustoimijoiden syntymistä ja toisaalta tukea jo olemassa olevaa solidaarisuustaloutta. Erityisen tärkeä rooli on paikallisilla yhteisöillä, jotka voivat olla mukana kehittämässä vaihtoehtoisia talousmallia.

Kiinnostavia huomioita

Ruokasuvereniteettiä ja agroekologisia käytäntöjä tukevat politiikat. Teollisen maatalouden menetelmät rasittavat maaperää, vähentävät luonnon monimuotoisuutta ja lisäävät päästöjä. Jatkuva teollisen ruuantuotantajärjestelmän tukeminen voikin olla vaaraksi kaikille maille, jotka hyötyisivät enemmän itsenäisemmästä tuotantoketjusta.

Maailmassa on noin 1,7 miljardia pienviljelijää, jotka ovat vastuussa suurimmasta osasta maailman ruuantuotantoa. Jos ihmisten tarpeet halutaan täyttää sosiaalisesti oikeudenmukaisella ja ympäristön kannalta kestäväällä tavalla, pienuottajien vaatimukset ja tarpeet on asetettava kaiken politiikan keskiöön.

Monet tutkimuksissa havaitut strategiat ja politiikat ovat saaneet inspiraationsa ruokasuvereniteetin sekä agroekologian periaatteista. Ruokasuvereniteetin edistäminen tarkoittaa kaikkien ihmisten tekemistä tietoisesti oikeudestaan terveelliseen, kulttuurisesti asianmukaiseen ja kestävästi tuotettuun ruokaan. Siihen kuuluu paikallisten ihmisten, alueiden ja maiden kyky tehdä riippumattomia päätöksiä maatalous- ja

luotonjaossa, koulutuksessa, turismissa ja rakennusalalla.

Kulttuuriperinnön säilyttäminen. Vastuullinen turismi noudattaa sosiaalisen ja taloudellisen oikeudenmukaisuuden periaatteita, kunnioittaa ympäristöä ja kulttuuria. Se tunnustaa paikallisyhteisön keskeytyksen ja sen oikeudet johtaa kestävä ja vastuullisen turismin kehittämistä. Vastuullinen turismi pyrkii luomaan myönteistä vuorovaikutusta turismiteollisuuden, paikallisten yhteisöjen ja matkailijoiden välillä.

Tutkimukseen valituista käytännöistä Uruguayn käytäntö on hyvä esimerkki siitä, miten vastuullinen turismi voi antaa paikallisille yhteisöille mahdollisuuden saada yhteyden muuhun maailmaan menettämättä kulttuurisia arvojaan, identiteettiään ja päätösvaltaansa. Tunisiassa analysoitu käytäntö puolestaan pyrkii edistämään käsityöläisyyttä ja perinteitä Kasserinen maakunnassa säilyttämällä ja parantamalla paikallista käsityöperinnettä. Tarkoituksena on säilyttää ja tehdä vanhat perinteet tunnetuiksi.

Esimerkki: Malesia ja Rumah Gare

Malesian Rumah Garena toimii solidaarisuustalousprojekti, jonka toimijoina ovat paikallisen iban-kansan naiskutojat. Malayan yliopiston antropologi alkoi tutkia yhteisöä vuonna 2013. Seurauksena syntyi hanke, jossa ibanien kutoma perinteinen tekstiili on onnistuttu kaupallistamaan ja myymään Rh. Gare -tuotemerkin alla.

Rumah Garen naiset valmistavat pua kumbuja, seremoniaalisia tekstiilejä. Perinteisesti sen kutojaa on pidetty mystisenä naisena, joka on saanut ohjeet pua kumbun kuviointiin unessaan. Hankkeen tavoitteena on luoda tuotantorakenne, jossa naiskutojat saavat reilun osuuden työstään. Toimintakuluja ja raaka-aineita rahoitetaan pääomapolista, joka on kerätty ompelijoiden sekä hankkeen aloittaneen tutkijan avustuksella.

Organisaatiossa on mukana 35 kutojaa. He tekevät luonnonvärein värjättyä kangasta, joka kudotaan kangaspuilla. Päätökset tehdään kollektiivisesti ja naiset työskentelevät itsenäisesti. Jokainen tuotettu kappale on uniikki, ja sen hinnan päättävät ompelijat itse. Tarkoituksena on paitsi luoda tulonlähde naiskutojille, myös vaalia kulttuurista perintöä. Tuotteita myydään nettikaupan kautta. Hanke on ympäristön kannalta täysin kestävä, sillä kaikki tekstiilien tuotantoon käytetyt aineet ovat luonnonmukaisia, myös esimerkiksi väriaineet. Yhteisössä vaalitaan perinteistä alkuperäiskansojen tietoa. Myös jotkut nuoret ovat kiinnostuneita ompelusta, sillä he ovat havainneet, että sen avulla voi luoda tuloja. Tärkeä haaste on kuitenkin kutojien kouluttaminen, sillä heidän kontaktinsa muuhun yhteiskuntaan on varsin ohut. Jotta he voivat saada pua kumbun kutomisesta jatkuvia tuloja, heidän on saatava lisää tietoa.

VIII Päätelmät

Seuraavassa käsitellään tutkijoiden löytämiä, etenkin tulevaisuuden kannalta erityisen kiinnostavia solidaarisuustalouden malleja.

Innovatiivinen maatalous

Kumppanuusmaatalous on innovatiivinen lähestymistapa maatalouteen, jonka tavoitteena on tuotanto sopusoinnussa tuottajien, kuluttajien ja luonnon kanssa. Se on viljelijöiden ja kuluttajien välistä kumppanuutta, jossa vastuut, riskit ja palkkiot jaetaan. Kumppanuusmaatalous auttaa puutumaan yhä lisääntyviin huolenaiheisiin, kuten ruokajärjestelmien läpinäkyvyyden, kestävyys ja sietokyvyn puutteeseen. Kumppanuusmaataloudessa ruuan jakaminen ei tapahdu markkinoilla vaan omassa läpinäkyvässä syklissä, jonka osallistajat itse ovat organisoineet ja rahoittaneet.

Viljelijätorit ovat julkisia tiloja, joilla viljelijät myyvät tilojensa tuotteita suoraan kuluttajille. Niitä voivat hallinnoida kunnat tai yksityiset tahot, ja ne voivat olla kausittaisia tai ympäri vuoden toimivia. Esimerkiksi Italiassa on Salento-verkosto, Espanjassa taas Zaragozan agroekologiset markkinat. Nämä käytännöt vahvistavat lyhyitä jakeluketjuja luodessaan suoria suhteita tuottajien ja kuluttajien välille. Niiden yhteydessä on myös monenlaista muuta toimintaa, työpajoja, ruuan maistelua ja infopisteitä paikallisista tuotteista sekä alueen luonnosta.

Kaupunginosajärjestöt perustavat ja ylläpitävät **kaupunkipuutarhoja, yhteispuutarhoja ja kollektiivisia viljelmiä** vallatuilla tai kaupungin tarjoamilla maapaloilla. Ne ovat pala maaseutua kaupungissa. Tarkoituksena ei ole vain antaa kansalaisille mahdollisuutta ”liata käsiään”, vaan ne ovat myös tila, joissa luodaan ja edistetään sosiaalisia ja kulttuurisia siteitä. Näin ne ovat väline, joka voi luoda fyysistä ja henkistä sekä suhteellista hyvinvointia sekä samalla antaa mahdollisuuden kasvattaa terveellisiä vihanneksia.

Ruokakäytäntöjen muuttaminen ja ruokajätteen vähentäminen. Maataloussektorilla on tiettyjä käytäntöjä, jotka pyrkivät puuttumaan globaalin ruokajärjestelmän aiheuttamiin vahinkoihin. Järjestelmä perustuu kansainvälisten yhtiöiden taloudellisiin intresseihin, jotka vahingoittavat ihmisiä, eläimiä ja ympäristöä. Markkinaosuuksien ja vallan keskittyminen maataloussektorilla syventää entisestään rikkaiden ja köyhien sekä globaalin pohjoisen ja etelän välistä kuilua. Jotta ruoka- ja maatalouspolitiikka voitaisiin muuttaa, on kohdattava haaste: on varmistettava, että ruuan tuotanto, jakelu ja hävittäminen on ympäristön kannalta kestävä ja yhteiskunnallisesti oikeudenmukaista. Sen lisäksi on vielä ruokajäte, jota syntyy useita miljoonia tonneja – 88 pelkästään Euroopassa – mikä ei johdu vain supermarketien keskittymisestä vaan myös kotien ja yhteisöjen (sekä sairaaloiden ja ravintoloiden) ruuan kulutuksesta.

Solidaarisuustalouskäytännöt luovat myös innovatiivisia sosiaalisia lähestymistapoja sekä mahdollisuuden käyttää paikallisia julkisia tiloja yhteiskunnallis-ekologiseen muutokseen. Monet pientuottajat ja alueelliset tuottajat voivat nyt työllistää itsensä, ja he ovat jo alkaneet investoida luomuviljelyyn. Kestävä ja eettinen tuotanto voi siis olla menestyksekkästä, ja se myös johtaa sellaisten luomutuotantomallien suosimiseen, jotka voivat muuttaa valtavirran tuotanto- ja myyntimallit.

Nämä kokemukset rakentavat uusia taloudellisia suhteita, jotka perustuvat luottamukseen ja suoraan vaihtoon ja vaikuttavat näin myönteisesti kansalaisten tietoisuuteen roolistaan ympäristön suojelussa ja paikalliseen kehitykseen osallistumisessa. Tämä taas lisää yhteiskunnallista pääomaa ja vahvistaa yhteiskunnallisia innovaatioprosesseja.

Kestävä energia

Useimmat tutkimuksen solidaarisuustalouden hyvistä käytännöistä ovat ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä. Niissä vältellään kemiallisia aineita ja geenimuuntelua, ne ovat pienikokoisia eivätkä ne tähtää voittojen maksimointiin vaan ruokaa tarvitsevien ihmisten sekä luonnon tarpeiden tyydyttämiseen. Ne ovat itsehallinnollisia ja ne toimivat osallistujien kykyjen ja mahdollisuuksien mukaan.

Esimerkiksi Ranskassa Enercoop on osuuskunnallinen ja osallistava yhdistys, joka perustettiin vuonna 2005. Se toimii koko Ranskassa. Se on ainoa ranskalainen osuuskunta, joka tuottaa sataprosenttisesti uusiutuvaa energiaa suoraan tuottajien kanssa. Sen perusti uusiutuvan energian toimijoista, kansalaisten yhdistyksistä ja solidaarisuustaloustoimijoista koostuva työryhmä, joka halusi vuonna 2004 keksiä uuden energiamallin. Yrityksen perustajia ovat Greenpeace, Biocoop, Hespul, CLER, Friends of the Earth ja La Nef.

Kuten monet muutkin vaihtoehtoiset energiantuottajat, se toimii paikallisten toimijoiden kanssa ja edistää

samalla paikallista työllisyyttä. Se myös lisää kansalaisten tietoisuutta keskusteluiden, konferenssien ja suunnitelmien avulla. Ei-saastuttavan ja osuuskunnallisen lyhytkiertoisien energian kautta sillä on vahva vaikutus alueen ympäristöön.

Jätteen vähentäminen, uusiokäyttö ja kierrätys

Jätteen vähentäminen, uusiokäyttö ja kierrätys voivat auttaa yhteisöjä ja ympäristöä säästämällä rahaa, energiaa ja luonnonvaroja. Tehokkain tapa vähentää jätettä on, ettei luoda sitä ylipäättään. Uuden tuotteen valmistaminen vaatii paljon materiaaleja ja energiaa, raaka-aineet pitää ottaa talteen maasta ja tuote pitää valmistaa ja sitten kuljettaa myyntipaikalle. Niinpä jätteen vähentäminen ja uusiokäyttö ovat tehokkaimpia tapoja suojella luonnonvaroja ja ympäristöä sekä säästää rahaa. Samalla voidaan myös luoda tuloja jälleenmyynnistä ja kierrätyksestä.

Solidaarisuustalous toimii ympäristöllisellä kierrätyssektorilla, mutta se on lisännyt kierrätyshankkeisiin sosiaalisia tavoitteita ja tyydyttää yhteisöjen perustarpeita sekä rahoittaa yhteisöjohtoisia projekteja. Brasiliassa kerääjien osuuskuntien toimet ovat niin tärkeitä, että hallituksen toimija IPEA on arvioinut, että 80 prosenttia kaikesta Brasilian kierrätetystä jätteestä on kierrätysmateriaalin kerääjien keräämää. Heillä on siis hyvin tärkeä rooli Brasilian kestävässä kehityksessä. Voimaannuttaminen, ymmärrettynä sosiaalisten suhteiden muuttamisena syrjäytyneiden ihmisten voimaannuttamiseksi, on tärkeä saavutus, joka on saatu aikaan kerääjien työllä.

Itsehallinnolliset yhteisöt

Viime aikoina Euroopassa on nähty valtava julkisten palveluiden yksityistäminen ja ulkoistaminen, joiden taustalla säästötoimet. Esimerkiksi Ison-Britanniassa tämä on aiheuttanut valtavasti tyytymättömyyttä, sillä monet ovat huolissaan palveluiden laadun heikkenemisestä sekä työntekijöiden ja asiakkaiden kohtelun huonontumisesta. Samalla tilanne on kuitenkin antanut mahdollisuuksia erilaisille keskinäistoimijoille, osuuskunnille ja yhteiskunnallisille yrityksille, jotka voivat toimia vaihtoehtona perinteisille voittoa tuottaville yrityksille.

Rahoitusleikkausten ja yksityistämisen seurauksena monet paikalliset viranomaiset ja julkiset instituutiot ovat päättäneet ulkoistaa työnsä osuuskunnille tai keskinäistoimijoille näiden ihmiskeskeisen ja demokraattisen lähestymistavan vuoksi sen sijaan, että ne ulkoistaisivat työnsä perinteisille yhtiöille, joiden tarkoituksena on voiton tuottaminen. Hyvin usein työntekijät voivat osallistua päätöksiin, jotka vaikuttavat heidän työelämäänsä, ja he ovat oikeutettuja saamaan osan bisneksen tuotoista.

Myös kaupunkimaatalous edistää vahvaa itseorganisoinnin ja -hallinnollisuuden paluuta, ja näillä uusilla aloitteilla on myös vahva yhteiskunnallisen osallisuuden elementti. Itsestään selvää kuitenkin on, että tällaiset esimerkit tarvitsevat korkean tason poliittista ja julkista sitoutumista solidaarisuustalouden kehittämisessä.

Hallinto ja työllisyyden laatu

Tutkimuksessa mukana olleissa maissa käytetään erilaisia termejä viittaamaan yhteisömuutokseen ja hallintorakenteisiin, mutta kaikkiin niihin kuuluu vahva ihmiskeskeisyys ja demokraattisuus.

Demokraattinen yhteisömuutos ja hallinto ovat solidaarisuustalouden ydinarvoja, ja analyysi nostaakin esiin kysymyksen siitä, pitäisikö itsensä työllistäjät ottaa mukaan solidaarisuustalouden kategoriaan silloin, kun yritykset noudattavat solidaarisuustalouden periaatteita, mutta toimivat muilla toimintakentillä, kuten liikenteen, turismin tai siivouksen alalla tai muulla vastaavalla alalla.

Solidaarisuustalouuskäytännöissä painotetaan myös työn laatua. Työn laatu on keskeinen tekijä, joka monissa tapauksissa tekee ihmisistä päätoimijan omassa taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa elämässään. Solidaarisuustalouden sisällä tehtävä työ tuottaa osallisuutta, sosiaalista edistystä, oikeudenmukaisuutta,

ympäristön muokkaamista ja sosiaalisia innovaatioita.

Eettinen rahoitustoiminta

Eettisen rahoitustoiminnan ja solidaarisuussijoittamisen toimijat tarjoavat rahoituspalveluita ja liiketoiminnan tukea vähäosaisten yhteisöjen elinkeinojen ja elintason parantamiseksi maailman köyhimmissä maissa ja yhteisöissä. Useat toimijat edistävät reilua, osuustoiminnallista lähestymistapaa rahoitukseen ja pyrkivät kestäväan investointistrategiaan, joka varmistaisi myönteisen tuloksen sekä viljelijöille että sijoittajille. Se keskittyy tuottajille annettaviin pitkäaikaisiin lainoihin ja tukeen nopeiden ratkaisuiden sijasta ja varmistaa, että laina käytetään johonkin konkreettiseen, joka auttaa tuottajia rakentamaan kestäväa ja menestyksestä liiketoimintaa.

Esimerkiksi Ison-Britannian Shared Interest antaa ruohonjuuritason koulutusta vasta alkaneille osuuskunnille pääosin Afrikassa. Se vahvistaa näiden tietämystä ja kapasiteettia, kuten kirjanpitotaitoja ja verkostoitumista. Vaikutukset globaalissa etelässä näkyvät tuottajien hyvinvoinnin ja elinkeinojen lisääntymisenä sekä myös heidän itseluottamuksensa ja omanarvontuntonsa kasvuna. He voivat olla ylpeitä siitä, että he tuovat rahaa perheeseen eivätkä ole riippuvaisia hyväntekeväisyyden almuista tai lahjoituksista.

Innovatiivinen yhteiskunnallinen osallisuus

Eri käytännöissä sosiaalinen talous ja yhteiskunnallinen yrittäjyys nähdään pääosin aloitteina, jotka työllistävät heikossa asemassa olevia ihmisiä. Siksi niitä kutsutaan työintegroituneiksi yhteiskunnallisiksi yrityksiksi. Yhteiskunnallinen yrittäjyys nähdään alueellisen ongelmanratkaisun välineenä, ei sen globaalien potentiaalien näkökulmasta.

Monien käytäntöjen keskittyminen yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseen on tärkeä tekijä, koska sekä Välimeren että Itä-Euroopan alueen maissa on solidaarisuustalousokäytäntöjä, joilla on valtava merkitys heikossa asemassa olevien ryhmien tukemisessa. Kaikilla näillä käytännöillä on ainutlaatuinen rooli alueiden koulutuksessa, ja ne voidaan nähdä mahdollisuutena liittää solidaarisuustalouden mahdollisuudet alueiden vaatimuksiin.

Verkostoituminen: alueet ja klusterit

Tutkimuksessa on varsin kiinnostavia esimerkkejä järjestäytyneistä verkostoista: niitä on kuvailtu myös ”solidaarisen talouden klustereiksi” tai ”solidaarisen talouden alueiksi”. Ne ovat yhdistysten, tuottajien ja kuluttajien verkostoja, jotka vaihtavat tavaroita ja palveluita solidaarisuusperiaatteiden mukaisesti. Niitä on aina epämuodollisista verkostoista kattojärjestöihin, ja ne toimivat useilla sektoreilla, mutta kaikkien tarkoituksena on luoda omalla alueellaan läheisiä suhteita, kumppanuuksia ja yhteistyötä paikallisten järjestöjen, ryhmien ja viranomaisten välille innovatiivisen paikallisen kestäväan kehityksen edistämiseksi.

Niillä saattaa olla erilaisia juridisia rakenteita, mutta niillä on tiettyjä yhteisiä piirteitä, kuten vahva keskittyminen tuotannon ja kulutuksen innovatiivisiin muotoihin sekä kyky tuottaa tuotteita, hoivaa ja palveluita, jotka täyttävät dynaamisten ja innovatiivisten pienyritysten tarpeet. Jotkut paikalliset verkostot ovat tällä hetkellä mukana erityisten solidaarisuustalousoalueiden luomisessa ottamalla mukaan eri aloilla työskentelevät taloudelliset toimijat, yhdistykset ja instituutiot. Niiden merkittävimpiä toimintoja ovat verkostoituminen, kulttuuritoiminta, solidaarisuustalouso- ja luomualueiden perustamisyritykset, vaikuttamistyö, sponsorointi sekä uuden talousjärjestelmän edistäminen.

Jotkut epämuodolliset verkostot myös yhdistävät useita aloitteita, jotka toimivat pääosin maataloudessa, ja luovat näin myönteisen kehän tuotannosta jakeluun. Nämä verkostot edustavat kestäväa, eettistä ja solidaarisuuteen perustuvaa ruuan toimitusketjua, jolla on yhteinen visio ruokasuvereniteettiin

perustuvasta paikallisesta kehityksestä.

Sukupuolten tasa-arvo

Yksi solidaarisuustalouden ydinarvoista on sukupuolten tasa-arvo ja naisten voimaannuttaminen sekä palkan että urakehityksen tukemisen ja edistämisen näkökulmasta. Solidaarisuustalous voi vaikuttaa kestävään kehitykseen ja siitä voi tulla vaihtoehto nykyiselle taloudelliselle toiminnalle. Se voi kuitenkin olla muutosvoima vain, jos se on mukana sosiaalisen uusintamisen uudelleen järjestämisessä ja ottaa tavoitteikseen sukupuolten tasa-arvon ja oikeudenmukaisemmat valtasuhteet.

Brasilian solidaarisuustaloudesta vastaava ministeri Paul Singer sanoi tutkimushaastattelussa, että ”naiset ovat nykyisin liikkeen kärkijoukko”. Näin on erityisesti kierrätysmateriaalin kerääjien kohdalla. Heistä 70 prosenttia on Singerin mukaan naisia. Solidaarisuustalousaloitteilla ja osuuskunnilla on pääosin demokraattiset rakenteet, ja sen ansiosta ne myös kiinnittävät huomiota sukupuolten tasa-arvoon. Naiset osallistuvat tehokkaasti keskusteluun ja päätöksentekoon ja heillä on päätöksenteossa sama painoarvo kuin miehilläkin.

Näitä elementtejä on Boliviassa, Tunisiassa ja Malesiassa tutkituissa solidaarisuustalouuskäytännöissä. Niiden päätöksentekoprosessit on rakennettu osallistavalla tavalla, ja se on johtanut naisten voimaannuttamiseen. Tähän on vaikuttanut myös jatkuva uusien taitojen kehittäminen sekä naisten osallistumisesta seuranneet reilummat tulot.

Paikalliset markkinat

Solidaarisuustalouden paikalliset hankkeet vastustavat aina (ja monin tavoin) kansainvälisten markkinoiden valtaa puolustaakseen ihmisten laillisia oikeuksia ja oikeutta päättää tulevaisuudestaan. Paikallinen ei kuitenkaan tarkoita pientä, heikkoa tai tiettyyn kontekstiin rajoittunutta. Tämä käsite ottaa huomioon tietyn alueen tarpeet ja rajoitukset ja se on linjassa sitä luonnehtivan sosiaalisen ja taloudellisen dynamiikan kanssa.

Perinteiden ja kulttuurien säilyttäminen

Vastuullinen turismi noudattaa sosiaalisen ja taloudellisen oikeudenmukaisuuden periaatteita ja kunnioittaa ympäristöä ja sen kulttuureita. Se tunnistaa paikallisyhteisön keskeisyyden ja sen pääroolin kestäväen ja vastuullisen turismin kehittämisessä. Vastuullinen turismi käynnistää positiivisen vuorovaikutuksen turismiteollisuuden, paikallisten yhteisöjen ja matkailijoiden välillä.

Tämänkaltaisen turismin kehittäminen vaatii tietoon perustuvaa osallistumista kaikilta olennaisilta toimijoilta sekä vahvaa poliittista johtajuutta, joka varmistaa laajan osallistumisen ja konsensuksen rakentamisen. Tämänkaltaisen turismin kysyntä kasvaa maailmanlaajuisesti, ja niin kauan kuin turistitoimistot eivät ole kiinnostuneita paikallisen kehityksen edistämisestä asukkaiden kannalta tai antamasta heille reilua korvausta, vastuullisen turismin verkosto voi kasvaa ja olla kestävä yhdistämällä paikalliset ja turistit.

Toinen kiinnostava vaihtoehto, jonka solidaarisuustalous esittää, on edistää käsityöläisyyttä ja kulttuuriperintöä paikallisissa yhteisöissä.

Lähitulevaisuuden haasteet

SUSY-tutkimuksen on määritettävä yhteiset toimet, joiden tavoitteena on vahvistaa tutkimusprosessissa mukana olleita solidaarisuustaloukokemuksia sekä yleisemmin edistää alueellisia vaihtoehtoisia kehitysmalleja. Tutkimustulokset ovat nyt lopullisessa muodossaan, ja eri maissa elävien

projektkumppanien tehtävänä on nyt oppia siitä, mikä on toiminut ja mikä ei. Kokemukset voivat toimia oppaana ja kannusteena muille ihmisille, joilla on samanlaisia ongelmia ja vaikeuksia.

Projektissa valittiin 55 erityisen kiinnostavaa ja yhteiskunnallisesti merkittävää kokemusta sen jälkeen, kun oli tutkittu paljon suurempi määrä sosiaalisia ja solidaarisia käytäntöjä ja kansainvälisiä suhteita, joita on lähes kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa maissa. EU:lla on nyt käytettävissään yksityiskohtainen kartta sekä useita tietyin kriteerein toimivia vaihtoehtoja. Ne painottavat korkeaa inhimillistä ja kollektiivista arvoa, joita ei voi enää unohtaa tai laiminlyödä. Tutkimushanke voikin avata uusia muutoksen polkuja sekä luoda pohjaa muille aloitteille, kuten tutkimukselle, tietoisuuden lisäämiselle, vaikuttamistyölle tai yritysten perustamiselle.

Osa tutkituista käytännöistä viittaa verkostoitumisen, yritysten linkittämisen sekä tiedonvaihdon tärkeyteen. Kyse ei ole vain viestinnällisestä tarpeesta, vaan jatkuvasta jakamisesta, joka parantaa jokaisen ryhmän toimintaa ja paikkaa tiedoissa olevia aukkoja. Se myös lisää uusien julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden tietoisuutta.

Kun on olemassa tietoisuus siitä, että prosessi ei ole taakka, vaan yhteinen tavoite, jonka edistäminen hyödyttäisi kaikkia mukana olevia toimijoita, on jo olemassa paljon aloitteita, joita kaikki valitut käytännöt voisivat hyödyntää. Muita vuorovaikutuksen muotoja pitäisi myös vaalia: esimerkiksi konsortioita, liittoja, paikallisten alueiden verkostoja jne. Osa näistä voisi myös toimia jäsenjärjestöjen tai ryhmien edustajina valtiollisissa, alueellisissa tai kansainvälisissä instituutioissa, kuten EU:ssa.

Toinen potentiaalinen yhteistyötaso on alueellinen yhteistyö sekä henkilöiden väliset suhteet, jotka yhdistävät samojen tavoitteiden mukaisesti toimivia aloitteita. Nämä integroidut järjestelmät voivat olla erimuotoisia ja vaihdella aina erilaisista solidaarisuustalousalueista paikallisen maatalouden kehittämiseen.

Nykyisessä pitkittyneiden kriisien ajassa koordinoitu sosiaalisten osuuskuntien, solidaarisuustaloustoimijoiden, epämuodollisten ryhmien ja järjestöjen toiminta, joka on tärkeä keino vaikuttaa köyhtyneiden yhteisöjen vaikeuksiin, on lisääntynyt. Tutkitut käytännöt tukevat paikallisia yhteisöjä, jotka yrittävät suojella yhteistä perintöään ja varmistaa lastensa tulevaisuuden. Tehokkaita käytäntöjä tältä alueelta ei ole vielä kovin paljon, mutta tarpeesta aloittaa tämänkaltaisia toimenpiteitä (esimerkiksi ilmasto-ongelmien tai pakolaisten kanssa toimimiseksi) on tullut yhä ilmeisempi ja kiireellisempi. Joissakin maissa nämä käytännöt myös ovat ainoa tapa eteenpäin kriisistä selviämiseksi.

Tutkimuksessa on havaittu monilla alueilla lakeja ja sääntelyä, jotka vaikuttavat solidaarisuustoimintaan sekä kansainväliseen yhteistyöhön. Monilta mailta puuttuu kuitenkin yhä erityinen lainsäädäntö tai sitä on sovellettu vain joillakin tietyillä sääntelyn alueilla. Monenlaisia järjestelyjä on kuitenkin jo olemassa. Jokaisen maan, joka haluaa luoda omaa lainsäädäntöään solidaarisuustalouden tueksi, pitäisi kuitenkin arvioida esimerkkejä oman lainsäädäntöperinteensä valossa ja omaksua toimenpiteitä kontekstin perusteella.

Jotta voitaisiin moninkertaistaa ja levittää solidaarisuustaloukokemuksia maiden sisällä, tarvitaan tiettyjä strategioita ja taktiikoita. Lähes kaikki aloitteet ovat syntyneet spontaanisti ja omaperäisesti, ja niiden juuret ovat tutkituilla alueilla. Nykyisessä pitkittyneen kriisin vaiheessa ympäristöongelmiin ja kasvavaan köyhyyteen puuttuminen on kuitenkin viivästynyt. Siksi on yhä tärkeämpää edistää solidaarisuustaloualoitteita, jotka voivat puuttua ympäristöongelmiin ja vähentää yhteiskunnallista syrjäytymistä. Tutkimushankkeen materiaalit ovat tärkeä panos pohdittaessa asianmukaisia ja tehokkaita strategioita.

Solidaarisuustalous ja yhteinen visio

Tutkimusprojektin aikana nähdyt tulokset ja prosessit laajalla alueella viittaavat lähitulevaisuudessa saavutettavissa olevaan visioon, jolle on suuri sosiaalinen ja inhimillinen intressi. Olisi suuri virhe jättää tämä visio unholaan. Tämän orastavan kehitysmallin potentiaalia ovat korostaneet monet tutkijat ja solidaarisuustalouden toimijat. Juuret ovat jo olemassa – joskin vasta hentoisina – mutta ne voisivat muodostaa perustan uudennlaiselle kehitykselle, jossa yhteiskunta nähdään kokonaisuutena.

Solidaarisuustaloutta ei voi pitää tarkasti määriteltynä projektina varsinkaan, kun sitä vertaillaan eri maiden, tilanteiden ja alueiden välillä. Toisaalta samantyyppisiä organisaatioita on kuitenkin syntynyt toisistaan kaukana sijaitsevista yhteiskunnista muutaman vuoden sisällä. Niiden toimintaa luonnehtivat perustavanlaatuisesti inhimilliset arvot. Monilla maailman alueilla ne rakentavat innovatiivisia, vuorovaikutuksellisia ja kollektiivisia suhteita.

Olemassa on siis jo eräänlainen sosiaalisen mallin alkio, joka vastaa pitkään laiminlyötyihin inhimillisiin tarpeisiin. Sen tarkoituksena on luoda uusia työpaikkoja ja saada aikaan muutoksia, joita ei ole saavutettu koskaan aiemmin. Sitä ei tehdä vain teoreettisen ja poliittisen pohdinnan avulla tai luomalla uusia suhteita viranomaisten ja sosiaalisten tarpeiden välille, vaan esimerkiksi monistamalla hyviä käytäntöjä, jotka ovat jo osoittaneet selviytymis- ja kehittymiskykynsä.

Jos tällaiset prosessit yhdistetään perinteiseen talousanalyyysiin, solidaarisuustaloudella voi olla vetovoimaa. Mikään kehitysmalli ei kuitenkaan voi tulla ulkopuolelta eikä sitä voi tehdä, vaan se syntyy vain spontaaneista käytännöistä, jotka ovat laajalti osoittautuneet elinkelpoisiksi ja hyödyllisiksi. Pelkkä eri alueiden hyvien käytäntöjen esittely, niiden toistuvuuden osoittaminen ja niiden testaaminen muodostaa jo kiinteän pohjan uudelle mallille.

Solidaarisuustalous Euroopassa ja maailmalla – vaihtoehdoisen talousmallin mahdollisuudet ja haasteet -raportti on osa SUSY-solidaarisuustaloushanketta, jossa on mukana järjestöjä 23:sta Euroopan maasta, Suomesta Eettisen kaupan puolesta ry. Hankkeen tavoitteena on analysoida, tukea ja vahvistaa solidaarisuustalouden eri käytäntöjä sekä lisätä siitä käytävää keskustelua.

Lisätietoja: <http://fi.solidarityeconomy.eu/> ja <http://eetti.fi/>